



Zväz múzeí na Slovensku
Banská Bystrica 2017

ISBN: 978-80-971748-2-8
EAN: 9788097174828

De/akvizičná činnosť
v múzejnej praxi



malé
metodické
materiály



De/akvizičná činnosť v múzejnej praxi

Banská Bystrica 2017

De/akvizičná činnosť v múzejnej praxi

Zostavovateľ:
Daniel Hupko, 2017

Autori:
Daniel Hupko, 2017
(1. – 3., 6. – 9.)

Ján Kautman, 2017
(5.)

Viera Majchrovičová, 2017
(10.)

Tomáš Michalík, 2017
(4.)

Recenzenti:
Zuzana Šullová
Richard R. Senček

Obálka a grafická úprava:
Matúš Lányi

Redakčné úpravy:
Daniel Hupko

Jazykový redaktor:
Adam Herceg

Vydavateľ:
Zväz múzeí na Slovensku, Banská Bystrica

Prvé vydanie: 2017

Autorské práva vyhradené.

Náklad: 250 ks
Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.
Tlač: Renesans, spol. s r. o., Zigmundíkova 16, 902 01 Pezinok

ISBN: 978-80-971748-2-8

u. fond
na podporu
umenia

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia



Zväz múzeí na Slovensku

Obsah

7	Predhovor
9	Úvod
11	1. K teoretickému ukotveniu podstaty zbierkového predmetu v múzeu
15	2. Definície pojmov
19	3. Nadobúdanie zbierkových predmetov
23	4. Špecifiká nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti archeológie
31	5. Špecifiká nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti prírodných vied
41	6. Vyradovanie zbierkových predmetov
47	7. Koncepcia tvorby zbierkového fondu
53	8. Komisia na tvorbu zbierok
59	9. Dokumentácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov
67	10. Zbierkotvorba z pohľadu pomocného a dokumentačného fondu v múzeu
75	Záver
78	O autoroch

Predhovor

Základom existencie múzea sú zbierkové predmety a akvizičná činnosť je podstatou jeho jestvovania. Všetky základné úkony a zásady súvisiace s nadobúdaním zbierok definujú právne predpisy a metodické materiály, ktoré sú dôležité z hľadiska dodržiavania zákonných postupov a zabezpečenia jednotného systému práce so zbierkami.

Pre zmysluplné budovanie zbierkového fondu je okrem zákonom stanovených zásad dôležité stanovenie jeho konkrétneho obsahu. Toto je úlohou koncepcie akvizičnej činnosti múzea, ktorá definuje jednotlivé zbierkové fondy a smerovanie ich rozširovania. Základom k jej vytvoreniu je predovšetkým dôkladná znalosť obsahu vlastných zbierok (aj orientácia v zbierkach iných podobne zameraných inštitúcií) a určenie línie formovania špecifického zbierkového fondu v zmysle zamerania múzea. Pri nadobúdaní zbierkových predmetov je potrebné okrem základných kritérií, akými je napr. vedecká, historická či umelecká hodnota predmetu, brať do úvahy i fakt, že jednotlivé artefakty ako autentické dobové doklady sú aj nositeľmi príbehov, ktoré by mali zapadnúť do už existujúcej mozaiky dejín dokumentovaných v zbierkovom fonde múzea.

Systematické budovanie zbierkových fondov neznamená ich pravidelné rozširovanie v zmysle elementárneho zvyšovania počtu predmetov (najmä pri daroch). Akvizičná činnosť by nemala byť ani jednoznačným výsledkom subjektívneho názoru jednotlivých kurátorov či v širšom význame jednotlivých múzeí, jej problematika by mala byť riešená aj v celkovej akvizičnej politike slovenského múzejníctva v zmysle komplexnej dokumentácie minulosti na území Slovenska. Ako problém pri jej realizácii sa javí aj nedostatočná pozornosť venovaná vedeckovýskumnej činnosti, výsledkom ktorej by malo byť aj získavanie zbierok. Nadobúdanie predmetov v múzeách sa často dostáva do úzadia najmä z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov na jeho realizáciu. Problémom je v mnohých inštitúciách aj nedostatok vhodných priestorov na uloženie zbierkových predmetov a finančných zdrojov na krytie nákladov na ich udržiavanie. Aj z týchto dôvodov je potrebné stanovenie a dodržiavanie efektívnej akvizičnej politiky spojenej aj s prehodnotením existujúcich zbierkových fondov.

K novým akvizíciám je nutné pristupovať zodpovedne a uvedomiť si skutočnosť, že sa zúčastňujeme na formovaní zbierkových fondov, ktoré budúcim generáciám odovzdajú obraz nielen o konkrétnych nadobudnutých artefaktoch zhodnocujúcich či iba dopĺňajúcich jednotlivé zbierky, ale aj o úrovni našich vlastných odborných schopností.

Marta Janovičková, 5. mája 2017

Úvod

Druhým zväzkom edície *Malé metodické materiály*, ktorú v roku 2017 založil Zväz múzeí na Slovensku z iniciatívy svojej Odbornej komisie pre odborné múzejné činnosti, je publikácia *De/akvizičná činnosť v múzejnej praxi*. Spracúva tému, ktorá patrí k bežnej súčasťi pracovnej náplne väčšiny kurátorov a ďalších odborných pracovníkov múzeí, ktorí sa podieľajú na kreovaní zbierkového fondu svojich inštitúcií.

Predkladaná publikácia nie je certifikovanou metodikou, ktorá by prierezo pokrývala celú oblasť nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea. Za cieľ si kladie byť praktickou príručkou prinášajúcou základný prehľad o akvizičnom a deakvizičnom procese, pomenovať jeho mechanizmy, priebehy jednotlivých procesov, ktoré sú ich súčasťou, a vysvetliť niektoré problémy, s ktorými sa možno pri kreovaní zbierkového fondu stretnúť.

Text príručky sa člení na desať kapitol. Prvou je kapitola *K teoretickému ukotveniu podstaty zbierkového predmetu v múzeu*, ktorá poskytuje niekoľko glos k teoretickému ukotveniu zbierkového predmetu. Nejde o prísne vedecký text, naostatok, ani použitá literatúra v tejto kapitole nie je zostavená reprezentatívne, jej cieľom je uviesť spracovávanú tému príručky do širších muzeologických súvislostí. Na ňu nadväzuje druhá kapitola *Definície pojmov*, ktorá vychádza z terminológie použitej v platných právnych normách. Do témy príručky čitateľa uvádza tretia kapitola *Nadobúdanie zbierkových predmetov*, s ktorou tematicky súvisia kapitoly *Špecifiká nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti archeológie* a *Špecifiká nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti prírodných vied* zaradené na štvrtom a piatom mieste. Šiesta kapitola *Vyradovanie zbierkových predmetov* spracúva problematiku vyradovania, s ktorou sa v praxi možno stretnúť vo výrazne menšej miere než s procesom nadobúdania zbierkových predmetov. Praktické zameranie má siedma kapitola *Koncepcia tvorby zbierkového fondu*, ktorej zámerom je poskytnúť základné rady k tvorbe tohto koncepčného dokumentu, ktorý by malo mať vypracované každé múzeum. Obdobné zameranie má i ôsma kapitola *Komisia na tvorbu zbierok*, ktorá sa venuje postaveniu, úlohám a významu komisie na tvorbu zbierok ako zásadnému elementu akvizičného procesu. Predposlednú kapitolu príručky tvorí kapitola *Dokumentácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov*, ktorá v kondenzovanej podobe spracúva dokumentáciu de/akvizičného procesu, ktorá sa stáva trvalou súčasťou odbornej evidencie múzea a jeho vedomostného systému. Text publikácie uzatvára kapitola *Zbierkotvorba z pohľadu pomocného a dokumentačného fondu v múzeu*, ktorá ponúka praktické rady využiteľné pri usporadúvaní nezbierkových predmetov v múzeu.

Jednotlivé kapitoly sú konštruované tak, aby tvorili samostatné celky a v maximálnej možnej miere ponúkali komplexné informácie o spracovávanej problematike. Z tohto dôvodu sa niektoré informácie či údaje opakujú vo viacerých kapitolách príručky. Na konci jednotlivých kapitol je zaradený zoznam niekoľkých bibliografických odkazov, ktoré možno odporučiť na rozšírenie obzoru o téme konkrétnej kapitoly, tiež však nejde o vyčerpávajúci zoznam odborných prác k téme kapitoly.

V celom texte príručky sú použité rôzne pojmy na pomenovanie tých istých procesov v úlohách synonym – v prípade termínu nadobúdanie zbierkových predmetov možno v texte nájsť spojenie akvizičná činnosť alebo pojem zbierkotvorba; termín vyradovanie zbierkových predmetov je na viacerých miestach nahradený spojením deakvizičná činnosť.

Ako väčšina publikácií, ani táto nevznikla sama od seba. Čitateľovi do pozornosti možno odporučiť dva zborníky, ktoré stáli i pri vzniku témy tejto príručky: zborník *Akvizičná činnosť múzeí v súčasnosti – problémy, možnosti, perspektívy* z roku 2007, ktorý zostavili Gabriela Podušelová a Gabriela Kochanová a vydali ho spoločne Zväz múzeí na Slovensku a Slovenské národné múzeum, a zborník *Akviziční a de-akviziční činnost muzeí a galerií* z roku 2014, ktorý zostavila Dana Veselská a jeho vydavateľom je pražské Židovské muzeum.

Do procesu vzniku tejto príručky vedome či nevedomky zasiahli formou rozhovorov, diskusií, konzultácií a dobrých rád viacerí kolegovia, ktorým chcem týmto vyjadriť vďaku. Tá patrí Kataríne Kamenskej, Viere Majchrovičovej, Andrei Jamrichovej a Tomášovi Michalíkovi.

Vzhľadom na skutočnosť, že publikácia vychádza z aktuálne platnej právnej úpravy odborných múzejných činností, medzi ktoré nadobúdanie a vyradovanie zbierkových predmetov patrí, nemožno jej text vnímať ako trvale platný, resp. nemenný, keďže je v mnohých pasážach naviazaný na právne normy platné v okamihu jej vzniku. Preto sa nádejam, že príručka *De/akvizičná činnosť v múzejnej praxi* bude slúžiť praktickým potrebám všetkých tých, ktorí participujú na zbierkotvorbe: vtedy, keď sa publikácia stane súčasťou ne/poriadku na pracovných stoloch, bude mať prehnutú prednú stranu obálky, somárské uši, poškodenú väzbu a časti jej textu budú farebne zvýraznené a bude plná poznámok, vtedy sa neminula účinkom a splnila účel, pre ktorý bola vytvorená.

Daniel Hupko, 27. apríla 2017

1. K teoretickému ukotveniu podstaty zbierkového predmetu v múzeu

Zbierkový predmet možno definovať ako taký predmet, ktorý dokladá a dokumentuje minulosť a zároveň je súčasťou muzeálnej skutočnosti, tzn. že ako substancia nezanikol a naďalej jestvuje, hoci v inej než pôvodnej funkcii – existuje v rámci múzea ako muzeálie.¹ Je to predmet, ktorý bol cielene vybraný, aby dokumentoval určitý jav či skutočnosť a zároveň je aj potenciálnym prameňom vedeckého poznania.² Bez ohľadu na to, v akej pamäťovej inštitúcii je prameň ako súčasť kultúrneho dedičstva uchovávaný, je považovaný za nositeľa informácií o ľudskej spoločnosti alebo prírode v konkrétnom geografickom priestore. Už z tejto jeho definície vyplýva, že je prameňom k skúmaniu minulosti.³

Zo samotnej podstaty muzeálií v pozícii zbierkových predmetov, keďže spolu s ikonografickými a zvukovými prameňmi a ústne dochovanými prameňmi patria do veľkej skupiny nepísaných prameňov,⁴ vyplývajú isté obmedzenia pri ich skúmaní. Podobne ako v prípade archívnych celkov, i pri ich štúdiu bádateľ naráža na problém ich fragmentárnosti. Nejde len o otázku kompaktnosti zachovania samotného predmetu, ale predovšetkým o úplnosť celku, ktorého súčasťou bol predtým, ako sa stal zbierkovým predmetom. Okrem náhodných či zámerných strát je potrebné v tomto prípade počítať s úbytkami spôsobenými prirodzeným zánikom nosičov, napr. rozpadom organického materiálu.⁵

Z hľadiska fragmentárnosti zachovania zbierkového predmetu sa ako nosná otázka, ktorej zodpovedanie má zásadný význam pre celý výskum, javí otázka miery reprezentatívnosti zbierkového predmetu v úlohe prameňa vedeckého výskumu. Nemožno zabúdať na fakt, že predmety kultúrnej hodnoty sa do zbierok múzeí dostávajú po selekcii, ktorá je závislá od viacerých faktorov⁶

1 Toto jednoslovné pomenovanie je terminologicky na jednej úrovni s pojmom „archivália“. Pozri: BENEŠ, Josef. Muzealizace a její místo v muzeologii. In *Múzeum*, 1991, roč. 36, č. 3, s. 3.

2 GREGOROVÁ, Anna. *Múzeá a múzejníctvo*. Martin : Matica slovenská, 1984, s. 75.

3 Porovnaj: MAJCHROVIČOVÁ, Viera. Odborná evidencia a ochrana vo fondových inštitúciách. In VAŠKOVÁ, Barbora (ed.). *Odborná ochrana zbierkových predmetov*. Bratislava : Slovenské technické múzeum; Slovenské národné múzeum, 2010, s. 16.

4 BARTL, Július. *Úvod do štúdia dejpisu*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2003, s. 63.

5 PODBORSKÝ, Vladimír. Chvála pramenů. In UNGERMAN, Šimon - PŘICHYSTALOVÁ, Renáta et al. (ed.). *Zaměřeno na středověk. Zděnkovi Meřínskému k 60. narozeninám*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 19.

6 Porovnaj: PODUŠELOVÁ, Gabriela. Odborné spracovanie a zhodnocovanie zbierkových fondov múzeí – platforma pre rozvoj ostatných múzejných činností. In PODUŠELOVÁ, Gabriela (ed.). *Múzeá na prahu tretieho tisícročia*. Bratislava : Slovenské národné múzeum; Zväz múzeí na Slovensku, 1999, s. 17 a GREGOROVÁ, ref. 2, s. 77-78.

a neexistuje vždy záruka, že výpovedná hodnota tých, ktoré sa stali zbierkovými predmetmi, má želanú informačnú hodnotu.⁷ Z obyčajného predmetu sa muzeálie totiž stane až prostredníctvom procesu muzealizácie.⁸ Jeho ukončenie, teda okamih, v ktorom sa z obyčajnej veci stáva muzeálie a definitívne sa začleňuje do múzejnej skutočnosti,⁹ je závislé od rozsahu, v akom je schopnosť zbierkového predmetu vypovedať o určitom jave rozpoznaná a využívaná pri výskume a ďalšom jeho sprostredkovaní – muzeáliu totiž tvorí aj súbor vedomostí o nej, nie iba ona sama.¹⁰

V minulosti bola presadzovaná zásada, že zbierkový predmet ako prameň vedeckého poznania prichádzal k slovu tam, kde zlyhávali písomné a iné „objektívne“ pramene – keď úplne absentovali alebo ich obsahová hodnota nebola vierohodná.¹¹ V praxi je však takýto prístup k muzeáliám uplatniteľný len s veľkými problémami a iba v prípade veľmi úzkej skupiny zbierkových predmetov. Zbierkový predmet izolovane a ani ako súčasť múzejnej zbierky nie je ničím iným, ako dokladom určitého stupňa vývoja ľudskej spoločnosti, resp. prírody. Je artefaktom, ktorý môže mať hodnotu danú svojimi kvalitami či jedinečnosťou z hľadiska zachovania analogických predmetov. Podľa Waidachera sa zbierkový predmet vzťahuje na realitu, ktorej je svedkom a musí s ňou byť v ontologickej zhode. Nemožno ho preto považovať za objektívne svedectvo o skutočnosti, ale iba za súčasť a svedectvo historického produktu myslenia.¹²

Základným predpokladom využitia zbierkového predmetu ako prameňa je jeho čo najhlbšie odborné spracovanie v múzeu. Význam muzeálie totiž ne spočíva v tom, že fyzicky prežíva. Jej spoločenská hodnota je daná faktom, že

7 Pozri: DOLÁK, Jan. K teorii sbírkotvorné činnosti muzeí. Některé problémy muzejní selekce. In DOLÁK, Jan et al. *Teorie a praxe vybraných muzejních činností*. Brno : Technické muzeum, 2005, s. 4-11.

8 Nie vždy je možné pojem „muzeálie“ použiť ako synonymum k termínu „zbierkový predmet“: z predmetu kultúrnej hodnoty sa zbierkový predmet stane v okamihu jeho schválenia štatutárom a zápisom do knihy prírastkov múzea, avšak muzeáliou sa zbierkový predmet stáva až potom, čo prejde procesom muzealizácie. Pozri aj kapitolu *Definície pojmov*. Je dôležité podotknúť, že proces muzealizácie by mal začať už s procesom selekcie, teda potencialita zbierkového predmetu by mala byť preukázaná už na začiatku procesu nadobúdania zbierkového predmetu. Muzeálna hodnota muzeálie je totiž relatívna a podlieha neustálemu procesu vyhodnocovania adekvátnosti svojej miery, čoho výsledkom môže byť muzeálna skartácia, t. j. vyčlenenie muzeálie zo zbierkového fondu múzea a jej nahradenie muzeáliou s adekvátnejšou muzeálnou hodnotou. Tento proces však nie je vžitý a spravídla je považovaný za neadekvátny. Podrobnejšie pozri napr.: STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. - STRÁNSKÁ, Edita. *Základy štúdia muzeológie*. Banská Štiavnica : Katedra eko-muzeológie, 2000, s. 70.

9 BENEŠ, ref. 1, s. 6.

10 WAIDACHER, Friedrich. *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava : Slovenské národné múzeum, 1999, s. 101.

11 GREGOROVÁ, ref. 2, s. 93.

12 WAIDACHER, ref. 10, s. 100.

zhmotňuje konkrétne poznatky o spoločnosti alebo prírode a tým sa podieľa na tvorbe historickej pamäti. Zbierkový predmet slúži k tomu, aby sa tieto poznatky nestratili a jeho existencia v múzeu garantuje, že penzum poznatkov o ňom je možné neustále dopĺňať, overovať, prípadne na základe nových výskumov poprieť a muzeáliu interpretovať v úplne nových súvislostiach – vždy však s dôrazom na ňu samotnú a okolnosti jej vzniku.¹³

Zo samotnej definície múzea ako fondovej inštitúcie vyplýva, že zbierkovým predmetom múzeum disponuje permanentne, t. j. samotná muzeália spolu so svojou odbornou dokumentáciou, ktorá sa k nej viaže a ktorá je zo zákona stálou súčasťou odbornej evidencie múzea, sú faktormi, ktoré garantujú, že pozorovanie a skúmanie muzeálie sa môže diať opakovane. V priebehu času tak možno zbierkový predmet podrobiť novej analýze s použitím nových pozorovacích metód a uplatnením nových vedeckých poznatkov.¹⁴ Táto vlastnosť stavia múzeá z hľadiska trvalého uchovávanania ich zbierok na jednu úroveň s archívmi, v ktorých je permanencia písomného prameňa tiež garanciou možného hlbšieho budúceho poznania javu či okolností, ku ktorým sa archívália viaže.

Teoretické predpoklady uplatnenia muzeálie ako prameňa sú základným kameňom úrazu a prvým z dôvodov, prečo sa tak v praxi nedeje. Múzeá majú v správe pôvodné pramene vedeckého poznania, ktoré je možné na vedecké účely využiť buď priamym štúdiom na pôde múzea alebo nepriamym štúdiom v súpisových publikáciách katalógového rázu, ktoré múzeá vydávajú na pomoc bádateľom študujúcim zbierkové predmety múzea.¹⁵ Realita je však iná, v prípade využitia prvej možnosti, teda štúdia muzeálie priamo v múzeu, je bádateľ často konfrontovaný s torzovitosťou odbornej evidencie a nedôsledným spracovaním zbierkového predmetu. Tieto fakty ovplyvňujú vyhľadateľnosť konkrétnej skupiny predmetov ako potenciálnych prameňov vedeckého výskumu a bádateľ sa dostáva do slepej uličky najmä v múzeách s rozsiahlymi zbierkovými fondmi. Ak chce bádateľ siahnúť po publikovaných katalógoch, nie je situácia o nič lepšia – až na niekoľko výnimiek múzeá takého publikácie k dispozícii nemajú. Pritom téza, že odborné a vedecké zhodnocovanie zbierkového fondu a systematické dopĺňanie poznatkov o zbierkových predmetoch je základnou platformou, z ktorej vychádzajú všetky ostatné múzejné činnosti, je všeobecne známa a prijímaná.¹⁶

13 LALKOVIČ, Marcel. Muzeológia očami 21. storočia. In KRIŠKOVÁ, Zdena (ed.). *Muzeológia – teória a prax*. Banská Štiavnica : Spoločnosť pre pamiatky, 2006, s. 13.

14 PODUŠELOVÁ, ref. 6, s. 18.

15 BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava : Open Education & Sciences, 1997, s. 82.

16 PODUŠELOVÁ, ref. 6, s. 19.

Do pozornosti:

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. **Kulturně antropologické aspekty muzejního fenoménu**. In *AntropoWebzin*, 2011, č. 1, s. 12-19 [online]. [Citované 5. februára 2017]. Dostupné na: <<http://www.antropoweb.cz/media/document/sobanova-1-2011.pdf>>.

ŽALMAN, Jiří. **Muzealizace jako nástroj k odžití minulých jevů**. In DOLÁK, Jan (ed.). *Muzea v procesu transformace*. Brno : Masarykova universita, 2004, s. 199-203.

2. Definície pojmov

Základným predpokladom kvalifikovanej realizácie akvizičnej činnosti v múzeu je poznanie základnej terminológie, ktorej korektné používanie významnou mierou zjednodušuje komunikáciu medzi odbornými pracovníkmi v múzeu. V konečnom dôsledku poznanie obsahu týchto pojmov uľahčuje komunikáciu vo vnútri odbornej múzejnej obce, vďaka čomu si všetci členovia tohto „kmeňa“ rozumejú a vyvarujú sa tak informačným šumom.

Bez ohľadu na obsah definícií základných pojmov v jednotlivých domácich či zahraničných teoretických koncepciách muzeológie ako vedy je potrebné poznať terminológiu, s ktorou narábajú platné právne normy, upravujúce nadobúdanie a vyradovanie zbierkových predmetov v múzeách, t. j. zákon č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v platnom znení (ďalej len „zákon o múzeách a galériách“), ktorý je v platnosti od 30. mája 2009, a výnos Ministerstva kultúry SR z 10. augusta 2015 č. MK-2544/2015-110/11648 o podrobnostiach vykonávania základných odborných činností v múzeách a galériách a o evidencii predmetov kultúrnej hodnoty (ďalej iba „výnos“), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2016.

Napriek tomu, že si uvedomujeme „dočasnosť“ každého zákona, ktorého platnosť začína i končí rozhodnutím zákonodarného zboru, doterajšia múzejná prax v Slovenskej republike potvrdzuje ustálenosť týchto pojmov. Z tohto dôvodu v záujme jednoznačnosti výkladu jednotlivých pojmov uvádzame ich definície i s odkazmi na konkrétne ustanovenia zákona o múzeách a galériách:

Nadobúdanie je cieľavedomý a systematický proces získavania predmetov kultúrnej hodnoty ako zbierkových predmetov do zbierkového fondu múzea na účel ich trvalého uchovávanía, následného odborného spravovania a vedeckého skúmania s cieľom využiť ich informačnú a výpovednú vedeckú, historickú, kultúrnu a umeleckú hodnotu v prezentačných a výchovno-vzdelávacích aktivitách múzea.¹⁷

¹⁷ § 9 ods. 2 zákona o múzeách a galériách.

Spôsoby nadobúdania predmetov kultúrnej hodnoty ako zbierkových predmetov:

1. kúpou,
2. darom,
3. vlastným výskumom,
4. prevodom správy a
5. zámenou s iným múzeom alebo galériou.¹⁸

Predmet kultúrnej hodnoty je:

1. pôvodný hmotný alebo duchovný doklad, ktorý má schopnosť priamo alebo sprostredkovane vypovedať o vývoji spoločnosti a má trvalý vedecký, historický, kultúrny alebo umelecký význam alebo
2. prírodnina, ktorá má schopnosť vypovedať o vývoji prírody a má trvalý vedecký a historický význam.¹⁹

Zbierkový predmet je predmet kultúrnej hodnoty, ktorý je odborne spracovaný vykonávaním základných odborných činností. Môže ním byť aj objekt v múzeu v prírode, ktorý vznikol jeho prenesením alebo rekonštrukciou pôvodného objektu.²⁰

Zbierka je otvorený súbor zbierkových predmetov a poznatkov o nich z určenej špecifickej oblasti vývoja prírody alebo spoločnosti, ktorý je systematicky usporiadaný na základe odborných kritérií.²¹

Zbierkový fond je súbor všetkých zbierok múzea systematicky usporiadaný na základe odborných kritérií, ktorý vo svojej komplexnosti vyjadruje zameranie a špecializáciu múzea.²²

Vedomostný systém múzea je systém upravujúci zhromažďovanie, poskytovanie a využívanie poznatkov a znalostí získaných odborným spracovaním a vedeckým skúmaním zbierkových predmetov. Vedomostný systém múzea tvoria zbierkové predmety a informácie o nich ako neoddeliteľnej súčasťou základných odborných činností.²³

¹⁸ § 9 ods. 2 zákona o múzeách a galériách.

¹⁹ § 2 ods. 1 zákona o múzeách a galériách.

²⁰ § 2 ods. 2 zákona o múzeách a galériách.

²¹ § 2 ods. 3 zákona o múzeách a galériách.

²² § 2 ods. 4 zákona o múzeách a galériách.

²³ § 2 ods. 7 zákona o múzeách a galériách.

Vyradovanie je proces, výsledkom ktorého je vyradenie zbierkového predmetu z odbornej evidencie zbierkových predmetov múzea na základe súhlasu zriaďovateľa alebo zakladateľa múzea s návrhom na vyradenie zbierkového predmetu, ktorého predkladateľom je štatutárny orgán múzea, ktorý je viazaný súhlasným stanoviskom komisie na tvorbu zbierok.²⁴

Dôvody vyradenia zbierkových predmetov z odbornej evidencie:

1. zničenie,
2. odcudzenie,
3. trvalý vývoz,
4. zámena,
5. zbierkový predmet nezodpovedá profilácii a špecializácii múzea a nezodpovedá jeho zbierkový fond alebo
6. vydanie oprávnenej osobe podľa osobitného predpisu.²⁵

²⁴ § 10 ods. 8, 11 a 12 zákona o múzeách a galériách.

²⁵ § 10 ods. 8 zákona o múzeách a galériách.

3. Nadobúdanie zbierkových predmetov

Nadobúdanie zbierkových predmetov zákon o múzeách a galériách definuje ako jednu zo základných odborných činností múzea. Logicky je uvedená na prvom mieste²⁶ – týmto spôsobom symbolicky i prakticky zákonodarca definuje akvizičnú činnosť ako základnú pyramídy odborných činností, na ktorú nadväzujú ostatné odborné činnosti v múzeu.

Proces nadobúdania zbierkových predmetov stojí i prakticky na úplnom počiatku „života“ predmetu v múzeu. Práve prostredníctvom realizácie akvizičného procesu sa z predmetu kultúrnej hodnoty stane zbierkový predmet, ktorý sa dostáva do starostlivosti múzea, ktoré je povinné s ním nakladať v zmysle ustanovení zákona o múzeách a galériách.

V praxi sa možno často stretnúť s podceňovaním procesu nadobúdania – tak po procesnej ako aj po obsahovej stránke. Zbierkový predmet je totiž z pohľadu zákona o múzeách a galériách „večný“ – je trvalým dokladom reality, t. j. je reprezentantom istého fenoménu či činnosti s adekvátnou výpovednou hodnotou. Platné právne normy – vyjmúc totálne fyzické zničenie, ktoré nie je možné odstrániť reštaurovaním alebo odcudzenie zbierkového predmetu – vôbec nepočítajú, ak sa zbierkový predmet zachoval, s možnosťou zmeny jeho statusu späť na predmet kultúrnej hodnoty. Je preto veľmi dôležité, aby bol akvizičný proces v múzeu vykonávaný kvalifikovane a systematicky nielen v súlade s platnými právnymi normami, ale i s ďalšími internými dokumentami múzea (napr. smernicou definujúcou výkon odborných múzejných činností a pod.).

Nastavenie procesov akvizičnej činnosti v múzeu môže riešiť samostatná interná smernica, môže byť určené príkazom štatutárneho zástupcu alebo môže byť súčasťou koncepcie tvorby zbierkového fondu múzea – forma, akou k nemu múzeum pristúpi, nie je záväzne definovaná. Jednoznačné prerozdelenie kompetencií v akvizičnom procese pomáha nielen jeho jasnej štruktúre (kto má v ňom akú úlohu), ale je aj vhodným predpokladom kvalifikovaného výkonu zbierkotvorby.

Podstatu nadobúdania zbierkových predmetov rieši § 9 zákona o múzeách a galériách,²⁷ ktorý ho nastavuje ako trojstupňový proces: prvý stupeň realizuje odborný zamestnanec múzea (kurátor), ktorý navrhuje predmety kultúrnej

²⁶ § 8 písm. a) zákona o múzeách a galériách.

²⁷ K problematike nadobúdania zbierkových predmetov sa viažu i § 1 a 2 výnosu.

hodnoty na nadobudnutie, druhý stupeň realizuje komisia na tvorbu zbierok, ktorá predložené návrhy posudzuje a (ne)odporúča ich nadobudnutie štatutárnemu zástupcovi múzea, ktorému prislúcha realizácia tretieho stupňa. Štatutárny zástupca múzea má pri nadobúdaní predmetov kultúrnej hodnoty do zbierkového fondu rozhodovaciu právomoc – komisia na tvorbu zbierok je v súlade s platnými právnymi normami iba jeho poradným orgánom. Štatutár teda môže jej odporúčania akceptovať, nie je však nimi viazaný. Je teda v jeho výlučnej právomoci rozhodovať o ne/nadobúdaní zbierkových predmetov.

Každý účastník akvizičného procesu v ňom má svoju úlohu:

1. kurátor musí detailne poznať zbierkový fond múzea, aby neodôvodnene nenavrhol na nadobudnutie taký predmet, ktorý je v ňom už zastúpený, a musí byť schopný dostatočne preukázať, že predmet kultúrnej hodnoty, ktorý navrhuje na nadobudnutie, disponuje dostatočnou muzeálnou hodnotou na to, aby sa mohol stať zbierkovým predmetom,
2. komisia na tvorbu zbierok ako odborný poradný orgán zodpovedá za kvalifikované posúdenie predložených návrhov na nadobudnutie a vyjadruje sa i k ich navrhovanej nadobúdacej cene,
3. štatutárny zástupca múzea zodpovedá za správnosť celého procesu – za nadobudnutie takých zbierkových predmetov, ktoré zhodnocujú zbierkový fond a sú v súlade so zameraním, resp. špecializáciou múzea a korešpondujú s jeho územnou pôsobnosťou.

Aby mohli byť všetky tieto aspekty splnené, je potrebné mať vypracovanú funkčnú koncepciu tvorby zbierkového fondu so záväznou platnosťou v podobe internej smernice alebo v inej forme obvyklej v múzeu, schválenej štatutárnym zástupcom múzea (pozri samostatnú kapitolu venovanú tejto problematike).

Všetci účastníci procesu nadobúdania zbierkových predmetov musia svoje úlohy plniť zodpovedne – ako bolo uvedené vyššie, treba mať vždy na pamäti, že úspešne zrealizovaná akvizícia je počiatkom múzejného života predmetu – predmet sa ňou stáva súčasťou zbierkového fondu, ktorému je múzeum povinné v zmysle zákona venovať primeranú starostlivosť. A práve tá – počínajúc zodpovedným uložením zbierkového predmetu v zabezpečenom depozitári, pokračujúc katalogizáciou predmetu, výkonom pravidelnej revízie a končiac prípadným konzervovaním či reštaurovaním – vyžaduje pravidelné vynakladanie finančných prostriedkov. Najmä v prípade nadobúdania predmetov formou

darov bez ich dôkladnej selekcie – často v honbe za zabezpečením potrebného výkonu v oblasti nadobúdania zbierkových predmetov do príslušných výkazov a štatistík za príslušný rok – sa ukazuje, že žiaden dar nie je zadarmo. Z hľadiska platnej právnej úpravy sú si všetky zbierkové predmety rovnocenné bez ohľadu na to, či ide o originálny portrét od barokového majstra európskeho významu alebo továrensky vyrábanú zhrdzavenú vidličku bez zubov.

Každé múzeum by preto malo mať presne zadefinované kritériá nadobúdania predmetov do svojich zbierok, pričom už v okamihu vzniku úmyslu získať predmet do zbierok múzea, je potrebné brať do úvahy najmä tieto faktory:

1. či je osoba, ktorá predmet kultúrnej hodnoty múzeu ponúka, jeho legálnym vlastníkom a či bol predmet dovezený na územie Slovenskej republiky, resp. Európskej únie, legálne²⁸ – na zistenie tohto faktu je potrebné vyvinúť maximálne možné úsilie,²⁹
2. či sú celkové náklady na nadobudnutie predmetu primerané jeho výpovednej, historickej či kultúrnej hodnote (teda nadobúdacía hodnota zvýšená o náklady na prepravu, prípadné odborné ošetrovanie a trvalé uloženie – veľmi dôležité je to predovšetkým pri veľkorozmerných a ťažkých predmetoch),
3. či je predajca oprávnený poskytnúť k ponúkanému predmetu aj licenčné práva na jeho ďalšie použitie (najmä v prípade akvizície umeleckých diel žijúcich autorov alebo umelcov, ktorých diela sú ešte stále chránené autorským zákonom),³⁰
4. či má osoba, ktorá predmet do zbierkového fondu múzea ponúka, nejaké požiadavky, ktorými nadobudnutie podmieňuje (napr. podmienku okamžitého vystavenia predmetu a pod.),
5. či nejde o ľudské pozostatky alebo kultúrne citlivý materiál posvätného charakteru, ktoré vyžadujú primerané zaobchádzanie v súlade s platnými právnymi predpismi.³¹

28 Do okamihu, kým sa predmet kultúrnej hodnoty stane zbierkovým predmetom, sa podmienky jeho dovozu a vývozu riadia zákonom č. 207/2009 Z. z. o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty a o doplnení zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

29 Túto povinnosť múzeám ukladá aj: *Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí*. Bratislava : Slovenský komitét Medzinárodnej rady múzeí (SK ICOM), 2009, s. 9-10 [online]. [Citované 5. februára 2017]. Dostupné na: <http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/icom-slovakia/pdf/ICOM_kodex.pdf>.

30 Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon (ďalej iba Autorský zákon).

31 *Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí*, ref. 30, s. 10.

Samostatnou oblasťou, ku ktorej by múzeu malo zaujať postoj, je nadobúdanie zbierkových predmetov od štatutárneho zástupcu múzea, členov riadiacich orgánov alebo zamestnancov múzea, vrátane ich rodinných príslušníkov, im blízkych osôb alebo ich spolupracovníkov. Primeranú pozornosť tomuto problému odporúča venovať i Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí.³² Prírodzene, žiadny zákon nedefinuje, od koho je možné predmety do zbierkového fondu múzea nadobúdať, avšak z dôvodu udržania vysokého etického kreditu a transparentnosti procesov v inštitúcii je žiaduce, aby boli v múzeu nastavené jasné interné pravidlá, ako v týchto prípadoch postupovať.

Do pozornosti:

DOLÁK, Jan. **K teorii sbírkotvorné činnosti muzeí. Některé problémy muzejní selekce.** In: DOLÁK, Jan et al. *Teorie a praxe vybraných muzejních činností.* Brno : Technické muzeum, 2005, s. 4-11.

MRUŠKOVIČ, Štefan - DARULOVÁ, Jolana - KOLLÁR, Štefan. **Múzejníctvo, muzeológia a kultúrne dedičstvo.** Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, 2005, s. 141-143.

PODUŠELOVÁ, Gabriela. **Akvizičná činnosť múzeí a galérií vo svetle legislatívy Slovenskej republiky.** In VESELSKÁ, Dana (ed.). *Akviziční a de-akviziční činnost muzeí a galerií. Acquisition and De-acquisition Activities of Museums and Galleries.* Praha : Židovské muzeum v Praze, 2014, s. 53-63.

RASL, Zdeněk. **O utváření sbírky – Akviziční činnost.** In *Reburber : Zpravodaj Národního technického muzea*, 2008, č. 1, s. 12-13.

³² Tamže, s. 11.

4. Špecifická nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti archeológie

Manažment zbierkových predmetov z oblasti archeológie, ktoré predstavujú hnuiteľnú zložku archeologického kultúrneho dedičstva, je jednou z otázok, ktoré sú v súčasnosti v odbornej obci predmetom rozsiahlej diskusie. Prirodzenou – a právne najviac regulovanou – cestou, ktorou sa takýto predmet dostane do dispozičnej sféry múzea, je prevod jeho správy zo strany jeho zákonného správcu na nadobúdateľa, ktorým je v dominantnej väčšine prípadov múzeum. Kým otázka jeho objavenia, dokumentácie (in situ či po vyňatí z nálezových okolností), prípadnej konzervácie a rámcovej interpretácie je upravená predpismi v oblasti ochrany pamiatkového fondu,³³ jeho nadobudnutie, múzejná evidencia a výkon iných základných odborných činností je predmetom právnej úpravy predpisov v oblasti múzejníctva.³⁴ Je pritom paradoxom, že tieto okruhy právnych predpisov spolu vo svojich detailoch kolidujú, hoci cieľom jedných aj druhých je chrániť archeologické kultúrne dedičstvo.

V porovnaní so zbierkovými predmetmi z iných oblastí majú archeologické nálezy³⁵ špecifické postavenie, ktoré možno definovať v dvoch rovinách: odbornej a právnej. V prvom prípade je – na rozdiel od iných zbierkových predmetov – ich v prirodzených súvislostiach násobne väčší počet, a preto existuje dôvodný predpoklad, že ich počet bude pribúdať, nezriedka exponenciálne. Z právneho hľadiska spočíva špecifikum archeologických nálezov v tom, že od okamihu ich objavenia (bez ohľadu na spôsob) až do okamihu prevodu ich vlastníctva sú tieto de lege vlastníctvom štátu. Druhým, v aplikačnej praxi veľmi významným aspektom, je často oprávnené kritizovaná zákonná povinnosť verejného múzea prijať do svojej správy archeologické nálezy z vlastného regiónu.³⁶ Táto povinnosť nie je verejným múzeám kompenzovaná žiadnym benefitom finančného alebo nefinančného charakteru. Na druhej strane, pomerne často sa stretávame

33 Predovšetkým zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej iba „zákon o ochrane pamiatkového fondu“) a vyhláška MK SR č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov v znení vyhlášky č. 231/2014 Z. z.

34 Zákon o múzeách a galériách a výnos.

35 Definícia pojmu „archeologický nález“ je upravená v § 2 ods. 5 zákona o ochrane pamiatkového fondu; v ďalšom texte používame tento pojem ako synonymum pre zbierkový predmet z oblasti archeológie.

36 § 9 ods. 9, druhá veta zákona o múzeách a galériách.

s negatívnymi ohlasmi na posledné významné špecifikum archeologických nálezov ako zbierkových predmetov a tým je práve zákonná nemožnosť nadobudnutia archeologického nálezu s nezákonným alebo neznámym pôvodom ako zbierkového predmetu.³⁷

Začnime od konca, t. j. otázkou tých nálezov, ktoré nepochádzajú z riadnych archeologických výskumov (ide teda o nálezy náhodné alebo nezákonne úmyselne vyzdvihnuté). Dotknuté ustanovenie má jednoznačne v zákone o múzeách svoje miesto – jeho formulácia reflektuje zahraničné trendy, ktoré boli v oblasti múzejnej legislatívy zavedené už pred dlhším časom na rôznej úrovni podľa rozdielnych právnych tradícií (zákonom, podzákonným právnym predpisom a pod.). Otázka prevencie nelegálneho získavania a prezentovania archeologických nálezov je pritom predmetom aj nadnárodnej úpravy. Ustanovenie čl. 10 Európskeho dohovoru o ochrane archeologického dedičstva (revidovaného),³⁸ ktorý je pre Slovenskú republiku záväzným prameňom práva, výslovne uvádza, že každá zmluvná strana tohto dohovoru (teda aj Slovenská republika) sa zaväzuje „prijatť potrebné opatrenia, aby múzeá a podobné inštitúcie, ktorých politika získavania exponátov podlieha štátnej kontrole, nezískavali/nenadobúdali súčasti archeologického dedičstva, pri ktorých je podozrenie, že pochádzajú z neriadených nálezísk či nepovolených vykopávkov alebo sú nezákonne získané z oficiálnych vykopávkov.“³⁹ Zákonodarca bezpochyby správne sleduje svoj záujem na ochrane archeologického kultúrneho dedičstva, ktoré je ohrozované práve ilegálnym nadobúdaním archeologických nálezov.

Archeologická kriminalita rôzneho stupňa závažnosti, a najmä jej podprahové akceptovanie zo strany odbornej obce spôsobila v nedávnej minulosti podstatné škody, neraz aj finančného charakteru. Kupovanie nezákonne nadobudnutých archeologických nálezov zo strany múzeí má zásadné etické, odborné aj právne limity. Pri takýchto kúpach múzeá ešte nedávno zastávali rolu záujemcu o archeologický nález (stáli na strane dopytu a boli teda akýmisi „verejnými zbe-

³⁷ § 9 ods. 7 zákona o múzeách a galériách.

³⁸ *Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (revidovaný) (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 344/2001 Z. z.)* [online]. [Citované 5. februára 2017]. Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/Content/Data/File/sluz_predpis/344_2001-europsky_dohovor.pdf>.

³⁹ Z významných medzinárodných dokumentov, ktoré však nie sú právne záväzné, je potrebné uviesť i Etický kódex ICOM, ktorý vystríha pred nadobúdaním predmetov získaných nepovoleným a nevedeckým bádáním alebo zámerným poškodzovaním alebo ničením archeologických lokalít. Pozri: *Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí*, ref. 30, s. 10.

rateľmi“), čím podporovali nezákonný obeh (čierny trh) s archeologickými nálezmi, ktoré pochádzali z vykradnutých lokalít. Opakovane sa pritom ukazuje, že údaje o lokalitách, z ktorých mali archeologické nálezy údajne pochádzať, sú nálezami udávané ako nepravdivé, čím vznikajú pseudolokality, publikovanie ktorých zavádza aj ďalších bádateľov. Aký vplyv bude mať táto ešte donedávna bežná prax viacerých múzeí, ukáže až čas. Vo viacerých prípadoch sa pritom múzeami kupované archeologické nálezy ukázali ako falzá, čím okrem odborného pochybenia došlo aj k neefektívnemu nakladaniu s verejnými finančnými zdrojmi.

Domnievame sa však, že svoj diel pravdy majú aj tí, ktorí hovoria, že existuje objektívna potreba reakcie múzea na také dobromyseľné konanie, ktoré nemá účelový charakter, hoci nesplňa detaily pomerne ťažkopádnej právnej úpravy režimu náhodného (t. j. nie úmyselne vyhľadaného) archeologického nálezu.⁴⁰ Ak sa odosobníme od právnej fikcie znalosti právnych predpisov zo strany občanov, nemôžeme zatvárať oči pred tými, ktorí v dobrej viere prinesú náhodný archeologický nález do múzea s úmyslom darovať ho. Právna úprava v zákone o ochrane pamiatkového fondu i zákone o múzeách a galériách však v takomto konaní automaticky vidí zlý úmysel náhodného nálezcú, čo je niekedy v rozpore so skutočnosťou.

Pokiaľ sa nenájde dostatok pochopenia a vôle na zmenu tejto právnej úpravy, vidíme riešenie v kvalifikácii konania náhodného nálezcú. Právne predpisy, ktoré upravujú sankcie voči tým, ktorí konajú nezákonne (ako zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch, tak zákon č. 200/2005 Z. z. Trestný zákon), totiž obsahujú ustanovenia, ktorých spoločnou myšlienkou je jedna zo základných právnych zásad: „Ak je stupeň spoločenskej nebezpečnosti nezákonného konania nízky a ten, kto takto koná, nekoná v zlom úmysle, nedopúšťa sa konania, ktoré je potrebné sankcionovať.“ Inými slovami, ak niekto zdvihne zo zeme čerstvo vyoranú kamennú sekeru a odnesie ju v dobrej viere do múzea, ktorému ju daruje, nedopúšťa sa žiadneho priestupku, pretože spoločenská nebezpečnosť takéhoto

40 Podľa § 40 ods. 2 a nasl. zákona o ochrane pamiatkového fondu je nálezca náhodného archeologického nálezu povinný bezodkladne o náleze informovať krajský pamiatkový úrad, pričom ním nesmie pohnúť, nemôže ho sám vyzdvihnúť a dokonca je povinný zabezpečiť nález tak, aby nedošlo k jeho poškodeniu, zničeniu či odcudzeniu. Opačný prípad je kvalifikovaný ako priestupok. V praxi je táto úprava zjavne neúčelná, pretože náhodného nálezcú demotivuje nález odniesť do múzea a na druhej strane nemá očividne žiaden odstrašujúci účinok pre tých, ktorí nález vyzdvihnú s úmyslom obohatiť sa, resp. spôsobiť škodu.

konania je mizivá. Rozdiel medzi týmto príkladom a človekom, ktorý detektorom kovov nájde na pravom hradisku bronzovú nádobu, ktorú ponúkne múzeu s tým, že ak ju nekúpi múzeum, predá ju niekomu inému, je – predpokladáme – každému racionálne zmýšľajúcemu múzejníkovi zjavný. Nešťastím je, že z právneho hľadiska sú oba prípady prakticky totožné – právne predpisy sú teda v tomto konkrétnom prípade nedokonalé. Návrhom de lege ferenda by bola reflexia stupňa nebezpečnosti konania a spôsobu nadobudnutia (darovanie/predaj) v oboch základných právnych predpisoch. Absolútnu kritiku ustanovenia § 9 ods. 7 zákona o múzeách a galériách však zo strany múzeí nemožno nazvať inak ako nepochopením závažnosti archeologickej kriminality a jej vysoko negatívneho vplyvu na kvalitu informácií o našej najstaršej minulosti.

Právne aj odborne spornou je zákonná povinnosť verejných múzeí prijať do správy archeologické nálezy z ich regiónu. Výsledkom tohto ustanovenia je povinnosť vykonávať základné odborné činnosti na týchto predmetoch, na čo mnohé múzeá nemajú najmä personálnu a priestorovú, ale i časovú a finančnú kapacitu. Táto povinnosť im je pritom určená bez ohľadu na záujem múzeí dotknuté predmety spravovať. Z § 40 ods. 6 zákona o ochrane pamiatkového fondu vyplýva, že ak nie je archeologický nález nájdený počas výskumu, ktorý vedie Archeologický ústav SAV alebo Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum (v tomto prípade sú jeho správcami obe inštitúcie ako štátne organizácie), stáva sa správcom archeologického nálezu Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (ďalej len „pamiatkový úrad“), a to okamihom doručenia výskumnej dokumentácie (hoci archeologické nálezy sú v tomto čase ešte v priestoroch realizátora archeologického výskumu a reálny výkon správy nad nimi zo strany pamiatkového úradu je iba fiktívny, resp. objektívne nemožný). Správca, teda v aplikačnej praxi pamiatkový úrad, je podľa zákona o ochrane pamiatkového fondu oprávnený (nie je to teda jeho povinnosť) previesť vlastníctvo na samosprávny kraj alebo obec a následne dať archeologické nálezy do správy samosprávnym krajom alebo obcou zriadeného múzea. Hoci to zo zákona o ochrane pamiatkového fondu ani zo zákona o múzeách priamo nevyplýva, prevod vlastníctva archeologických nálezov možno zo strany správcu realizovať výhradne na základe dvojstranného právneho úkonu – zmluvy, t. j. nemožno ho novému vlastníkovi (ak ide o samosprávny kraj alebo obec, resp. Národnú banku Slo-

venska), resp. správcovi (ak ide o štátnu inštitúciu)⁴¹ nanútiť. Ak nový vlastník zmluvu o prevode vlastníckeho práva podpísať nechce (čo z jeho strany môže byť plne legitímny krok, bez ohľadu na dôvody), správca nemá kompetencie na to, aby ho k podpisu zmluvy o prevode vlastníckeho práva k archeologickým nálezom prinútil. Takéto konanie zo strany potenciálneho nového vlastníka nie je skutkovou podstatou žiadneho správneho deliktu a teda nie je nezákonné a ako také nemôže byť ani sankcionované.

Ak však nový vlastník takúto zmluvu dobrovoľne podpíše a archeologické nálezy následne zverí múzeu vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti do správy, zo strany múzea proti takémuto konaniu zo strany zriaďovateľa vzhľadom na dikciu § 9 ods. 9, druhej vety zákona o múzeách a galériách⁴² neexistuje účinná obrana. Základným faktorom, ktorý má v praxi vplyv na „vnútenie“ archeologických nálezov do správy múzea, je teda komunikácia so svojim zriaďovateľom (teda samosprávnym krajom alebo obcou). Tento je jediný, s kým by mal pamiatkový úrad ako správca archeologických nálezov komunikovať a zároveň jediný, kto by mal komunikovať s príslušným múzeom. V ideálnom prípade pamiatkový úrad komunikuje so zriaďovateľom múzea, ktorý informáciu o možnosti prevodu archeologických nálezov sprostredkuje „svoju“ múzeu (resp. múzeám). Dotknuté múzeum sa vyjadrí o záujme alebo nezájme nadobudnúť tieto predmety, komunikuje však iba so zriaďovateľom. Ten by mal rešpektovať názor múzea a následne s pamiatkovým úradom zmluvu o prevode vlastníctva uzatvoriť alebo neuzatvoriť.

V aplikačnej praxi ešte vznikla otázka, či možno zo strany múzeí, resp. ich zriaďovateľov (odborne hodnotnejšiu) časť archeologických nálezov prijať a časť odmietnuť. Právne predpisy túto vec detailne neupravujú, čo poskytuje určitý priestor pre právne úvahy. Keďže rozhodovanie o archeologických nálezoch do okamihu prevodu vlastníctva je v kompetencii správcu – pamiatkového úradu – ide o otázku, ktorá musí byť vyriešená dohodou medzi správcou a novým vlastníkom. Správca s týmto návrhom môže, avšak nemusí súhlasiť a prevod vlast-

41 Podľa § 40 ods. 8 zákona o ochrane pamiatkového fondu možno vlastníctvo huteľného archeologického nálezu previesť iba na obec alebo samosprávny kraj (do správy nimi zriadeného múzea) alebo na Národnú banku Slovenska. Správu možno previesť priamo i na múzeum zriadené ústredným orgánom štátnej správy alebo Slovenskou akadémiou vied. Nález teda celý čas ostáva v dispozičnej sfére verejnej správy. Prevod vlastníctva na občianske združenie, inú právnickú osobu, cirkev alebo iný podobný subjekt v úlohe zakladateľa múzea nie je v súčasnosti legálny.

42 „Múzeum zriadené podľa § 3 ods. 1 je povinné prijať do svojej správy archeologické nálezy, ak boli získané z archeologických výskumov vykonaných v regióne jeho pôsobenia, a to výlučne na základe originálneho vyhotovenia výskumnej dokumentácie.“

níctva môže podmieniť prevodom všetkých archeologických nálezov, voči čomu z odborného hľadiska nemožno mať žiadne námietky, keďže nálezy z jedného výskumu by mali ostať v jednom „balíku“. Ak však dôjde k dohode s pamiatkovým úradom, zákony nekladú takémuto postupu žiadnu prekážku.

Otázkou, na ktorú musí dať blízka budúcnosť odpoveď, je aj deakvizícia zbierkových predmetov (bez ohľadu na odbor, z ktorého pochádzajú, t. j. otázka deakvizície sa netýka iba zbierkových predmetov z oblasti archeológie). Súčasný stav, keď z právneho hľadiska nie je možné zbierkový predmet vyradiť z dôvodu, že má prakticky nulovú výpovednú hodnotu a jeho neustále uchovávanie je ekonomicky aj odborne iracionálne, je neudržateľný. Nastavenie kritérií a mechanizmu deakvizície v tomto prípade však bude musieť byť predmetom diskusie v odbornej obci, pretože riziko zneužitia nedostatočne definovaného ustanovenia je nezanedbateľné. Domnievame sa, že základom pre túto diskusiu by mali byť právne relevantné dokumenty, ktoré na jednej strane prispievajú k maximálnej možnej objektivite posudzovania, avšak na strane druhej vytvoria priestor pre vyradenie „nadbytočných“ zbierkových predmetov v prípade, ak o tomto postupe nebudú žiadne pochybnosti. Konanie bude musieť byť iniciované zo strany príslušného múzea, ktoré pripraví príslušný zoznam a dokumentáciu k zbierkovým predmetom, ktoré majú byť vyradené. K týmto podkladom sa záväzným spôsobom vyjadrí zriaďovateľ múzea. Keďže k akvizícii týchto predmetov nie je potrebný žiaden dokument ústredného orgánu štátnej správy, t. j. ministerstva kultúry, máme v rovine odbornej diskusie za to, že štát má „mať posledné slovo“ iba v prípade štátnych múzeí. Pri múzeách, ktorých zriaďovateľom je samosprávny kraj alebo obec, by stanovisko príslušného (poradného?) orgánu štátnej správy bolo síce potrebné (na formuláciu stanoviska by mala byť pritom určená lehota a, samozrejme, príslušnému orgánu musí byť umožnená obhliadka predmetov), charakter tohto stanoviska by však nemal byť záväzný, ale len odporúčajúci.

Do pozornosti:

BUKOVČANOVÁ, Elena. **Správa a prevoz archeologického nález.** In VAŠKOVÁ, Barbora (ed.). *Odborná ochrana zbierkových predmetov*. Bratislava : Slovenské technické múzeum; Slovenské národné múzeum, 2010, s. 45-48.

MICHALÍK, Tomáš. **Nadobúdanie archeologických nálezov do zbierok múzeí. K ochrane archeologického kultúrneho dedičstva in fondo.** In *Múzeum*, 2015, roč. 61, č. 2, s. 2-4.

MICHALÍK, Tomáš. **Právne aspekty ochrany archeologického kultúrneho dedičstva v Európe.** In *Archeologické rozhledy*, 2009, roč. 61, č. 3, s. 524-546.

5. Špecifiká nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti prírodných vied

Základným špecifikom prírodovednej zbierky alebo prírodovedného zbierkového predmetu je skutočnosť, že tento predmet je dielom prírody. To znamená, že v prírodovednej zbierke múzea alebo v prírodovednom múzeu sa nachádzajú (mali by sa nachádzať) ako zbierkové predmety len predmety, ktoré nevznikli ľudskou činnosťou.⁴³ Všetky predmety, na ktorých vzniku sa podieľal svojou činnosťou človek, sú predmetom záujmu spoločenskovedných disciplín, a teda aj spoločenskovedných múzeí a galérií. Jediným hraničným odborom, pri ktorom môžu vzniknúť polemiky, je antropológia, ale aj tu sa dá logicky vysvetliť, čo kam patrí. Predmetom skúmania antropológie a aj múzejnej antropológie sú predmety pozostávajúce z pozostatkov človeka (*Homo sapiens*) a jeho evolučných predchodcov, teda človeka ako biologického druhu a nie predmety, ktoré človek vytvoril svojou činnosťou. Tými sa zaoberajú všetky spoločenskovedné disciplíny, a teda aj múzeá a galérie. V prírodovedných múzeách často spravujeme i predmety zdanlivo patriace k prírodovedným zbierkam, ako sú obrazy, modely, kópie a podobne. Tieto však musíme vzhľadom na ich hodnotu, či prostriedky vynaložené na ich získanie alebo výrobu, evidovať len ako pomocný múzejný materiál, čiže mimo vlastného zbierkového fondu. Taký istý princíp by sa mal dodržiavať aj naopak, čiže spoločenskovedné disciplíny a ich zbierky by nemali vo svojich primárnych fondoch evidovať prírodniny, ktoré nenesú znaky pridanej hodnoty spôsobenej ľudskou činnosťou. Ak sú prírodniny zaradené do správy spoločenskovedných fondov, mali by byť evidované len ako pomocný muzeálny materiál. V prípade nadbytočnosti by mali byť deponované alebo preradené prevodom správy do prírodovednej fondovej inštitúcie.

Prírodovedné zbierky podľa zamerania, významu, pôsobnosti a rozsahu zbierkového fondu a tiež podľa personálneho obsadenia múzejnej inštitúcie sú rozdelené na určité skupiny vecne spolu patriacich predmetov, a to vrátane ich dokumentácie. Tieto vecne súvisiace skupiny spravidla kopírujú základné vedné odbory a v rámci nich aj veľké systematicko-taxonomické členenia prírodovedných artefaktov, ktorých početnosť je tak vysoká, že ju len zhruba odhadujeme. Množstvo potenciálnych zbierkových predmetov sa znásobuje až do nekonečna geografickou, morfológickou ale aj genetickou vnútrodruhovou variabilitou.

⁴³ Pozri kapitolu *Definície pojmov*.

Časový horizont dokumentovania prírodných vied je obrovský. Prírodu dokumentujeme od najstarších čias vzniku Zeme, čo sú približne 4 miliardy rokov, ale zároveň týmto vysokým číslom môžeme vynásobiť už aj tak nekonečnú množinu rozdielnych organizmov a výtvorov prírody. Z uvedeného vyplýva, že prírodovedec v múzeu nemôže nikdy ukončiť zbieranie a dokumentáciu ani len zdanlivo malého okruhu prírodovedných zbierok a nikdy sa nemôže priblížiť k dokonalosti a povedať už mám všetko, už nič nepotrebujem zbierať a dokumentovať.

No predstava nekontrolovateľného zbierania s nekonečným výsledkom je tiež nereálna. Vždy je potrebná rozumná selekcia a celený prístup k akvizícnej činnosti, aby sme neplnili depozitáre „nepotrebným multiplicitným materiálom“. Prírodné vedy však nepoznajú dva identické organizmy, a tak zdanlivo multiplicitná zbierka je v skutočnosti obrazom nesmiernej variability živočíšnych a rastlinných druhov i keď to tak na prvý pohľad nevyzerá. V takomto prípade je nenahraditeľná funkcia kurátora zbierky, ktorý musí stanoviť rozumné hranice a spôsoby rozrastania zbierkového fondu. Komisia na tvorbu zbierok, ktorá nadobudnutie predmetov schvaľuje, môže len skorigovať určité nejasnosti, opraviť pochybenia, ale hlavné slovo pri nadobúdaní zbierkových predmetov by mal mať odborník – kurátor ako správca zbierky.

Spôsobov, ako získať prírodovedné zbierky, je viacero. Najčastejšími sú vlastný výskum a zber v prírode, ďalej kúpa a dar, menej obvyklými sú prevod správy a zámena s inou inštitúciou.

V minulosti zbierali múzejné inštitúcie podľa vlastnej potreby skoro všetko a všade bez väčších obmedzení. No s postupom času a nutnosťou chrániť prírodu pred činnosťou človeka a z dôvodu jej zachovania v prirodzenom stave pribúdajú rôzne pravidlá, obmedzenia a zákony, ktoré upravujú možnosti a spôsoby zasahovania do prírodného prostredia, a to vrátane dokumentovania prírody múzejnými inštitúciami.

Tak ako je bohatá diverzita prírodovedných zbierok, tak sú aj početné spôsoby ich získavania priamo v prírode. Rozpisovať rôzne postupy a metodiky, na to by nestačila ani pomerne objemná kniha, skôr je preto efektívne zamerať sa na tú časť, ktorú musí väčšina z kurátorov prírodovedných zbierok absolvovať ešte skôr, než sa niekam na výskum dostane – tou je spleť zákonov, vyhlášok a iných právnych predpisov, ktoré obmedzujú výkon povolania nielen pri na-

dobúdanie nových zbierkových predmetov, ale dokonca aj pri ich držbe, vrátane starších, v minulosti nadobudnutých predmetov.

Základným problémom je, že zákon o múzeách a galériách prikazuje dokumentovať prírodu a zákony o ochrane prírody nám v podstate túto činnosť zakazujú alebo ju významne obmedzujú. Nesúlady zákonov a najmä ich aplikácia v praxi spôsobuje množstvo nedorozumení a určite nevnaša do odborných činností spojených s akvizíciami komfort a pocit zmysluplnej práce. Zákony však platia pre všetkých a všetci ich musia rešpektovať, je však zarážajúce, že jedným z najväčších problémov sú nelogické komplikácie a obmedzenia práce odborných pracovníkov, ktoré svojim výskumom a odbornými kapacitami napomáhajú mnohé problémy prírody a jej ochrany pochopiť a riešiť. V čase drancovania lesných a krovinových biotopov, nekontrolovateľných stavebných činností, miznúcich mokradí a otrávených riek, legálnej chemizácie krajiny nad rámec únosnosti, v čase keď evidujeme z týchto ďalších dôvodov masové ubúdanie početnosti väčšiny biologických druhov, by nemali byť problémy s výkonom múzejných odborných činností.

Výžadovanie zákonnosti vo vyššie uvedených prípadoch naráža na ekonomické záujmy, ktoré zatiaľ tento súboj veľmi vysoko a bez väčších problémov vyhrávajú. Aplikovanie zákonov sa zameriava často na sféry ľahko kontrolovateľné, ktoré vlastne stoja na tej istej strane boja za záchranu prírodného prostredia. Odborné výskumy a s nimi spojené odbery jednotlivých vzoriek sú podmienené množstvom povolení a výnimkami zo zákonov, vyhlášok a ich dodatkov s neuveriteľne zdĺhavým a často neistým koncom. Mnohé výskumy by mali byť maximálne podporované a využívané v prospech spoločnosti a najmä prírody. Nič však nie je také zlé, ako sa na prvý pohľad zdá. Mnohé veci sa postupne obrusujú a hľadajú sa rozumné riešenia, najmä v obmedzeniach spadajúcich do kompetencií slovenských štátnych orgánov.

Oveľa zložitejšia situácia je na medzinárodnom poli, kde mnohé zákony, konvencie a dohody sú celoeurópskeho alebo celosvetového zamerania. Dnes by kurátorom – prírodovedcom veľmi pomohlo pri nadobúdaní zbierok vlastným výskumom niekoľko automaticky vydávaných povolení, prípadne zákonom sformulované možnosti, ktoré by oprávňovali prírodovedcov na pohyb, vstup, manipuláciu a rozumný odber prírodovedného materiálu. V rámci Slovenska sa to týka asi 20 – 30 osôb pracujúcich v štátnych múzejných inštitúciách v prospech poznania a dokumentovania prírodného dedičstva s pôsobnosťou

na príslušnú geografickú oblasť. Každý z týchto pracovníkov ako vyštudovaný odborník a zapálený prírodovedec by takúto možnosť uvítal a použil by ju v prospech poznania a tým aj v prospech prírody ako takej. Týchto pár desiatok odborníkov s dobrými úmyslami nemá prakticky žiadne práva a sú odkázaní na ústretový prístup úradníkov schvaľujúcich povolenia a výnimky a zároveň ich odborná činnosť nemôže mať žiaden negatívny dopad na prírodné prostredie. Pri porovnaní napr. s 55 000 registrovanými poľovníkmi na Slovensku, ktorí majú práva pohybu, manipulácie a usmrcovania, a to v mnohých prípadoch bez akéhokoľvek odborného vzdelania, v čase, keď veľká časť z nich strieľa šelmy a dravé vtáky pri každej príležitosti, sa naskytá otázka, ako je toto vôbec možné. Podobných príkladov by bolo možné v našej spoločnosti vymenovať viacero, a preto je najvyšší čas vrátiť odbornej obci dôstojnosť, ktorá jej patrí, pričom sa stačí poučiť z krajín, ktoré tieto problémy už riešili.

Najviac problémov pri získavaní materiálu do zbierkových fondov majú živé biologické disciplíny botanika a zoológia, ale s podobnými problémami, i keď v menšej miere, sa stretáva aj mykológia, paleontológia a geologické disciplíny. Zdanlivo najlepšie je na tom antropológia, i keď aj tu existuje niekoľko pravidiel, ktoré je potrebné dodržiavať. Súčasná múzejná antropológia sa zaoberá ľudskými pozostatkami, a to stredovekými a staršími.⁴⁴ Nie je vylúčené ani štúdium mladších ostatkov, ale platí tu jedno pravidlo: čo je mladšie ako 50 rokov, patrí kriminálnej polícii, čo je staršie, patrí odborníkom – spravidla antropológom. Súčasná antropológia a jej terénny výskum ide dnes ruka v ruku s archeologickým výskumom. Je to plodná symbióza, ktorá prináša vzájomný osoh. Avšak aj tu je potrebné upozorniť, že niektoré archeologické – i keď vo svojej podstate vedecké inštitúcie – majú vo svojej držbe nesmierne cenné artefakty antropológického charakteru, ktoré v ich inštitúciách nepodliehajú pravidlám evidencie a správy, ako je tomu v múzeách.

Geologické disciplíny (mineralógia a petrografia) majú terénny výskum, a tým aj nadobúdanie zbierkových predmetov, obmedzené najmä ich ťažkou prístupnosťou v podzemných priestoroch, na ktoré sa vzťahujú banské zákony a často ich terénny výskum a zber je závislý na osobných dohodách s majiteľmi ťažobných priestorov, ako sú lomy a bane. Samozrejme, aj geológia musí rešpektovať chránené územia a zákony vzťahujúce sa na ne. Podobne je na tom

⁴⁴ Ľudské pozostatky a iný kultúrne citlivý materiál posvätného charakteru, spravovaný v múzeách, vyžadujú primerané zaobchádzanie v súlade s platnými právnymi predpismi. Pozri: *Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí*, ref. 30, s. 10.

aj paleontológia, ktorá musí rešpektovať aj chránené náleziská. Obe disciplíny však majú vážnu konkurenciu v súkromnom zberateľstve, pred ktorým nestojí toľko problémov s povolením na zbieranie vzoriek. Dôsledkom toho je únik veľmi vzácnych vzoriek do neznáma, pretože napríklad nelegálne získané predmety nemôžu byť získané do múzea, a tak končia v súkromných rukách a často v zahraničí.⁴⁵ Je to veľmi podobný problém s akým v súčasnosti bojuje slovenská archeológia, ktorá prichádza prostredníctvom zberateľov a priekupníkov o nevýčísľiteľné kultúrne a historické hodnoty.⁴⁶

V tejto oblasti je potrebné sa oboznámiť najmä s **vyhláškou č. 213/2000 Z. z. o chránených nerastoch, chránených skamenelinách a o ich spoločenskom ohodnocovaní** v znení **vyhlášky č. 647/2008 Z. z.**

Najviac prekážok však pri výskume musia prekonať biologické disciplíny. Množstvo zákonov, s ktorými sa treba oboznámiť a prekonať ich formou získania výnimiek a povolení je veľké. Detailné oboznámenie so zákonnými predpismi, čo a kde sa môže robiť a za akých podmienok, a teda z čoho všetkého je potrebné pýtať výnimku, by stačilo na veľmi obsiahlu kapitolu. Preto postačí túto problematiku len čiastočne načrtnúť pomocou uvedenia súpisu platných zákonov, vyhlášok, noriem a zmien, ktoré sa zaoberajú zákonmi o ochrane prírody v rámci Slovenska aj v rámci medzinárodných dohôd:⁴⁷

1. základnou právnou normou je **zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny**, ktorý bol viackrát novelizovaný a doplnený novelami č. 525/2003 Z. z.; č. 205/2004 Z. z.; č. 364/2004 Z. z.; č. 587/2004 Z. z.; **č. 15/2005 Z. z.**; č. 479/2005 Z. z.; č. 24/2006 Z. z.; č. 359/2007 Z. z.; č. 454/2007 Z. z.; č. 515/2008 Z. z.; č. 117/2010 Z. z.; č. 145/2010 Z. z.; č. 408/2011 Z. z.; č. 180/2013 Z. z.; č. 207/2013 Z. z.; č. 311/2013 Z. z.; č. 506/2013 Z. z.; č. 35/2014 Z. z.; č. 198/2014 Z. z.; č. 314/2014 Z. z.; č. 324/2014 Z. z.; č. 91/2016 Z. z.; č. 125/2016 Z. z.

45 Nadobúdanie predmetov kultúrnej hodnoty – hnuťelných archeologických nálezov pochádzajúcich z nepovolených výskumov a výkopov alebo z inej trestnej činnosti, zakazuje § 9 ods. 7 zákona o múzeách a galériách. Vynaloženie maximálneho možného úsilia na identifikáciu kompletnej dokumentácie predmetu kultúrnej hodnoty s dôrazom na okolnosti jeho objavenia a legálnosti získania, resp. legálneho dovozu na Slovensko, múzeám ukladá aj: *Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí*, ref. 30, s. 9-10.

46 Podrobnejšie pozri kapitolu *Špecifika nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti archeológie*.

47 Za pomoc pri prehľade právnych predpisov o ochrane prírody a CITES ďakujeme Mgr. Dane Kmecovej z Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky.

Najdôležitejšou novelou tohto zákona je:

zákon č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý bol novelizovaný zákonmi č. 447/2012 Z. z.; č. 180/2013 Z. z. a č. 506/2013 Z. z.

Zásadným doplnením zákona č. 15/2005 Z. z. je **vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 110/2005 Z. z. ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení vyhlášok č. 449/2009 Z. z. a č. 47/2013 Z. z.**

2. **vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny**, ktorá bola viackrát novelizovaná: č. 492/2006 Z. z.; č. 638/2007 Z. z.; č. 579/2008 Z. z.; č. 173/2011 Z. z.; č. 158/2014 Z. z. a č. 492/2006 Z. z.

3. Rada Európskej únie vydala niekoľko zákonných noriem, najmä v oblasti **CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora/Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín)**: **nariadenie Rady (ES) č. 338/97 z 9. decembra 1996 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi**, ktoré bolo zmenené a doplnené nasledovnými právnymi predpismi:

Commission Regulation (EC) No 938/97 of 26 May 1997;

Commission Regulation (EC) No 2307/97 of 18 November 1997;

Commission Regulation (EC) No 2214/98 of 15 October 1998;

Commission Regulation (EC) No 1476/1999 of 6 July 1999;

Commission Regulation (EC) No 2724/2000 of 30 November 2000;

Commission Regulation (EC) No 1579/2001 of 1 August 2001;

Commission Regulation (EC) No 2476/2001 of 17 December 2001;

nariadenie Komisie (ES) č. 1497/2003 z 18. augusta 2003;

nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1882/2003 z 29. septembra 2003;

nariadenie Komisie (ES) č. 834/2004 z 28. apríla 2004;

nariadenie Komisie (ES) č. 1332/2005 z 9. augusta 2005;

nariadenie Komisie (ES) č. 318/2008 z 31. marca 2008;

nariadenie Komisie (ES) č. 407/2009 zo 14. mája 2009;

nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 398/2009 z 23. apríla 2009;

nariadenie Komisie (EÚ) č. 709/2010 z 22. júla 2010;

nariadenie Komisie (EÚ) č. 101/2012 zo 6. februára 2012;

nariadenie Komisie (EÚ) č. 1158/2012 z 27. novembra 2012;

nariadenie Komisie (EÚ) č. 750/2013 z 29. júla 2013;

nariadenie Komisie (EÚ) č. 1320/2014 z 1. decembra 2014;

a opravené a doplnené:

Korigendum, Ú. v. EÚ L 113, 27.4.2006, s. 26 (1332/2005) ;

Korigendum, Ú. v. EÚ L 139, 5.6.2009, s. 35 (407/2009) a

Korigendum, Ú. v. EÚ L 147, 17.5.2014, s. 122 (750/2013).

4. nariadenie Komisie (ES) č. 865/2006 zo 4. mája 2006, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá týkajúce sa vykonávania nariadenia Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi, ktoré bolo zmenené a doplnené týmito právnymi predpismi:

nariadenie Komisie (ES) č. 100/2008 zo 4. februára 2008;

nariadenie Komisie (EÚ) č. 791/2012 z 23. augusta 2012;

vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) č. 792/2012 z 23. augusta 2012;

nariadenie Komisie (EÚ) č. 1283/2013 z 10. decembra 2013;

nariadenie Komisie (EÚ) 2015/56 z 15. januára 2015;

opravené a doplnené:

Korigendum, Ú. v. EÚ L 287, 18.10.2012, s. 25 (865/2006).

5. vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) č. 792/2012 z 23. augusta 2012, ktorým sa stanovujú pravidlá vzoru povolení, potvrdení a iných dokladov stanovených v nariadení Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi a ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Komisie (ES) č. 865/2006, zmenené a doplnené: vykonávacím nariadením Komisie (EÚ) 2015/57 z 15. januára 2015 a opravené a doplnené: Korigendum, Ú. v. EÚ L 252, 24.9.2013, s. 51 (792/2012).

6. vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2015/736 zo 7. mája 2015, ktorým sa zakazuje dovoz exemplárov určitých druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín do Únie.

Na záver prehľadu všetkých dôležitých zákonov ovplyvňujúcich zber a výskum prírodovedných zbierkových predmetov, ktoré sú platné v čase vzniku tejto kapitoly, je produktívne poznať aj online-databázu druhov, v ktorej je možné po zadaní latinského mena druhu zistiť do ktorej prílohy (A, B, C, D) druh patrí. Podľa toho kam je druh zaradený, vzťahujú sa k nemu rôzne zákazy a obmedzenia: www.speciesplus.net.

Spôsob nadobúdania prírodovedných zbierok kúpou je rovnaký ako vo všetkých ostatných múzeách. V prípade nadobúdania zbierkových predmetov darom, prevodom správy a zámenou je potrebné dodržiavať ustanovenia vyššie spomínaných zákonných noriem v oblasti získavania a držby prírodovedných exponátov.

Samostatnou otázkou v prípade nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti prírodných vied je problematika plánovania akvizícií. V prírodných vedách sa dá uskutočňovať len veľmi obmedzene, pretože nie je možné vopred vedieť, čo a kde kurátor nájde, t. j. získa vlastným výskumom, alebo čo bude múzeu ponúknuté na odkúpenie alebo do daru. Plánovať je možné len na určitej všeobecnej úrovni, napr. podľa aktuálnej potreby, alebo s cieľom získať chýbajúce časti zbierkového fondu, pričom plnenie plánov je závislé od mnohých, spravidla nepredvídateľných okolností. Preto v prírodných vedách absolútnu väčšinu nadobudnutých predmetov tvoria neplánované akvizície. Horšie je, že v dôsledku poklesu financií na nákup zbierok, rovnako i na vedu a výskum, z ktorých pribúdali zbierkové predmety, a v dôsledku vyššie spomínaných zákonných obmedzení sa postupne znižujú počty získaných zbierkových predmetov, ktoré majú zhodnocovať vedeckú a výpovednú hodnotu zbierok.

Aj súčasnosť otvára nové možnosti budovania zbierok. Molekulárne vzorky a ich archivácia, vrátane referenčných vzoriek, sú hrou veľmi blízkej budúcnosti aj s obrovskými možnosťami využitia. Múzeá sú predurčené na ich archiváciu a ochranu, ale aj na samotný výskum materiálu, a tak o budúcnosť prírodovedných múzeí netreba mať obavy.

Opakom akvizície je deakvizícia z príslušnej zbierky. V prírodných vedách na základe vyššie spomenutej jedinečnosti a neopakovateľnosti materiálu sa zbierkové predmety vyradujú len v prípade ich úplného zničenia alebo odcudzenia predmetu. Rovnako i strata nálezočných dát, ktoré musia predmet spravádzať

od prvého počiatku nadobudnutia, môže byť regulárnym dôvodom vyradenia zbierkového predmetu z oblasti botaniky a zoológie, pretože nezvratná strata dát je vedeckým znehodnotením aj toho najkrajšieho a najzaujímavejšieho exponátu. V spoločenských vedách je možné dáta rekonštruovať, kvalifikovane odhadnúť, vydedukovať alebo vypátrať, no výrazným špecifikom biologických prírodných vied je, že pokiaľ nie je známa lokalita a čas nadobudnutia, ktoré nie je možné spätne generovať, je zbierkový predmet z vedeckého hľadiska prakticky bezcenný. Zriedkavou výnimkou pri absencii nálezových dát môže byť veľká historická hodnota exponátu, prípadne jeho prezentačne veľmi vysoká výpovedná hodnota.

Do pozornosti:

FULÍN, Miroslav. **Úskalia súčasnej tvorby prírodovedných zbierok v múzeách na Slovensku.** In *Múzeum*, 2012, roč. 58, č. 3, s. 53-54.

KAUTMAN, Ján. *Múzejná dokumentácia v prírodných vedách na konci 20. storočia.* In LETENAYOVÁ, Zdenka - ŠEVČÍKOVÁ, Eva (eds.). **Múzejná dokumentácia druhej polovice 20. storočia na Slovensku.** Bratislava : Zväz múzeí na Slovensku, 2012, s. 113-115.

KAUTMAN, Ján - UHLÍŘOVÁ, Jana. **Zákon o múzeách a galériách verzus zákon o ochrane prírody – a čo ďalej?** In *Múzeum*, 1996, roč. 41, č. 3, s. 34-35.

6. Vyradovanie zbierkových predmetov

Vyradovanie zbierkových predmetov je ďalšou zo základných odborných činností múzea – v zákone o múzeách a galériách je uvedené spolu s odbornou evidenciou zbierkových predmetov.⁴⁸ Vo svojej podstate je to opačný proces k obohacovaniu zbierkového fondu múzea, ktorým je nadobúdanie zbierkových predmetov, keďže jeho ťažisko spočíva v znižovaní počtu zbierkových predmetov na základe istých kritérií.

Súčasná právna úprava vyradovania zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea je prísna – zákon o múzeách a galériách taxatívne vymenúva dôvody, z ktorých je možné predmet zo zbierkového fondu múzea vyradiť a stanovuje i podmienky, ktoré je potrebné splniť, aby o návrhu na vyradenie mohla rokovať komisia na tvorbu zbierok.⁴⁹ Takáto striktná právna úprava sleduje zamedzenie „svojoľnému nakladaniu so zbierkovými predmetmi a exploatacii zbierkových fondov múzeí/galérií. Prísne a striktné postupy pri vyradovaní zbierkových predmetov z evidencie majú zabrániť nedovolenej manipulácii s nimi, vrátane možnosti nelegálneho odpredaja zbierkových predmetov.“⁵⁰

Filozofiu platných právnych predpisov možno zhrnúť takto: právna úprava vychádza z predpokladu, že súčasťou zbierkových fondov múzeí sú iba také zbierkové predmety, ktoré zodpovedajú profilácii a špecializácii múzea, t. j. zákon predpokladá, že múzeá detailne poznajú svoje zbierkové fondy a prípadné nedostatky a disproporcie v ich zložení majú vysporiadané. Z tohto dôvodu zo zákona o múzeách a galériách vypadla i možnosť vyradenia zbierkového predmetu z odbornej evidencie z dôvodu straty, ktorú zákon pripúšťal v krátkom období – od 1. apríla 2008 do 30. mája 2009.⁵¹

Podstatu vyradovania zbierkových predmetov v aktuálne platných právnych predpisoch rieši predovšetkým § 10 ods. 8 – 13 zákona o múzeách a galériách a § 7 výnosu. Uchopenie výkonu tejto odbornej činnosti je pomerne náročné

48 Obe sú uvedené v § 8 písm. b) zákona o múzeách a galériách.

49 Pozri kapitolu *Dokumentácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov*.

50 *Dôvodová správa k zákonu č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov*, s. 6 [online]. [Citované 5. februára 2017]. Dostupné na: <www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-170166>.

51 Túto možnosť zaviedol zákon č. 94/2008 Z. z., ktorým sa menil a doplňal zákon č. 115/1998 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetoch múzejnej hodnoty a galerijnej hodnoty v znení neskorších predpisov (§ 5 ods. 4 písm. b)) a zrušil ju až v súčasnosti platný zákon o múzeách a galériách.

a to nielen preto, že systematická a koncepčne vykonávaná zbierkotvorba, vrátane racionálne zdôvodneného vyradovania nemá v slovenskom múzejníctve pevnejšiu pozíciu.

Z **procesnej stránky** možno aj vyradovanie zbierkových predmetov – podobne ako ich nadobúdanie – charakterizovať ako **trojstupňový proces**: na jeho realizácii sa podieľa štatutárny zástupca múzea, komisia na tvorbu zbierok a zriaďovateľ, resp. zakladateľ múzea. Na rozdiel od akvizičného procesu však v tomto prípade prichádza k obmene úloh, ktoré v procese vyradovania zohrávajú štatutárny zástupca a komisia na tvorbu zbierok: štatutár múzea je v tomto prípade tým, kto zbierkový predmet navrhuje na vyradenie z odbornej evidencie múzea komisií na tvorbu zbierok a stanovisko komisie je v tomto prípade pre neho záväzné, t. j. ak komisia návrh na vyradenie neschváli, predmet naďalej zostáva riadnou súčasťou zbierkového fondu múzea. V prípade, že komisia návrh štatutárneho zástupcu posúdi ako oprávnený a schváli ho, môže štatutárny orgán múzea návrh na vyradenie zbierkového predmetu predložiť zriaďovateľovi alebo zakladateľovi múzea – v tomto prípade je povinnou prílohou návrhu písomný záznam zo zasadnutia komisie na tvorbu zbierok, ktorý obsahuje jej súhlasné stanovisko s vyradením zbierkových predmetov. Treťou inšinciou, ktorá proces vyradovania završuje, je zriaďovateľ alebo zakladateľ múzea, ktorý rozhoduje o návrhu štatutárneho zástupcu múzea a odsúhlasuje ho, pričom môže súhlas s vyradením zbierkového predmetu i nevydať. V prípade, že návrh nebude zriaďovateľom alebo zakladateľom múzea odsúhlasený, zbierkový predmet zostáva naďalej riadnou súčasťou zbierkového fondu múzea.

Jednotliví účastníci deakvizičného procesu v ňom plnia rôzne úlohy:

1. štatutárny zástupca múzea ako navrhovateľ zodpovedá za to, že návrh na vyradenie zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea je oprávnený a odborne vyargumentovaný a spĺňa všetky náležitosti určené platnými právnymi normami,
2. komisia na tvorbu zbierok overuje, či je predložený návrh na vyradenie zbierkového predmetu v súlade s platnou právnou úpravou, zodpovedá za jeho kvalifikované posúdenie a vydáva pre štatutára záväzné stanovisko,
3. zriaďovateľ alebo zakladateľ múzea kontroluje správnosť procesnej stránky predchádzajúcich účastníkov procesu vyradovania zbierkového predmetu a na základe predložených dokumentov návrh odsúhlasí alebo odmietne.

S ohľadom na prísnosť platnej právnej úpravy a definitívnu povahu vyradenia zbierkového predmetu je základným predpokladom úspešnej realizácie tohto procesu jeho kvalifikovaný výkon a to tak na jednotlivých úrovniach jeho realizácie, ako i v jeho následnom dotiahnutí po získaní kladného stanoviska zriaďovateľa alebo zakladateľa múzea.⁵²

Dôvody na vyradenie zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea možno rozdeliť do dvoch skupín:

1. administratívne dôvody vyradenia:

- a) zničenie,⁵³
- b) odcudzenie zbierkového predmetu,⁵⁴
- c) vydanie oprávnenej osobe podľa osobitného predpisu;⁵⁵

2. zbierkotvorné dôvody vyradenia:

- a) trvalý vývoz,⁵⁶
- b) zámena,⁵⁷
- c) zbierkový predmet nezodpovedá profilácii a špecializácii múzea a nezhodnocuje jeho zbierkový fond.⁵⁸

Zatiaľ čo v prípade administratívnych dôvodov vyradenia zbierkových predmetov prichádza podnet na vyradenie zvonku vznikom výnimočnej situácie, ktorou je fyzické zničenie zbierkového predmetu bez možnosti jeho záchranu reštaurovaním,⁵⁹ jeho odcudzenie⁶⁰ alebo vydanie oprávnenej osobe podľa osobitného predpisu v súlade s rozhodnutím súdu, v prípade zbierkotvorných dôvodov na vyradenie zbierkových predmetov podnet vychádza zvnútra inštitúcie, t. j. motiváciou by mal byť záujem múzea o konzistenciu vlastného zbierkového fondu a jeho súlad s profiláciou, špecializáciou a územnou pôsobnos-

52 Podrobne pozri príslušné časti kapitoly *Dokumentácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov*.

53 § 10 ods. 8 písm. a) zákona o múzeách a galériách.

54 § 10 ods. 8 písm. b) zákona o múzeách a galériách.

55 § 10 ods. 8 písm. f) zákona o múzeách a galériách.

56 § 10 ods. 8 písm. c) zákona o múzeách a galériách.

57 § 10 ods. 8 písm. d) zákona o múzeách a galériách.

58 § 10 ods. 8 písm. e) zákona o múzeách a galériách.

59 Dôkazom toho je podľa § 7 ods. 2 výnosu odborný posudok alebo iný doklad o zničení zbierkového predmetu.

60 Podľa § 7 ods. 3 výnosu je možné k vyradeniu zbierkového predmetu z dôvodu odcudzenia pristúpiť až po uplynutí lehoty piatich rokov.

fou múzea. Deakvizičná činnosť je v takomto poňatí plnohodnotnou súčasťou zbierkotvornej činnosti múzea.

Proces vyradovania by mal byť motivovaný písomným zachytením zmeny „statusu“ zbierkového predmetu, t. j. jej riadnym zdokumentovaním – napr. v prípade jeho zničenia na základe záznamu o výnimočnej udalosti v múzeu a pod. (živelná pohroma, závažná technická porucha budovy atď.) alebo hlásenia o zničení predmetu v inej inštitúcii, kde bol zapožičaný. Dôležité je, aby na jeho základe bolo možné aj s odstupom času rekonštruovať okolnosti, za akých prišlo k zničeniu zbierkového predmetu.

Aj v prípade, že motiváciou k návrhu na vyradenie zbierkového predmetu je skutočnosť, že predmet nezodpovedá profilácii a špecializácii múzea a nezhodnocuje jeho zbierkový fond, je potrebné vychádzať z písomného dokumentu, ktorého obsahom je odôvodnenie nesúladu zbierkového predmetu a profilácie, resp. špecializácie múzea. Takáto situácia môže nastať napríklad v prípade, že múzeum spravuje pre svoje zameranie nedôležitú kolekciu archeologických nálezov, ktorá sa navyše dlhodobo systematicky nedopĺňa a múzeum nemá ani odborného zamestnanca, ktorý by ju dokázal na želanej úrovni odborne zhodnocovať a skúmať. Obdobný prípad môže nastať i v prípade neželanej a zbierkový fond nezhodnocujúcej duplicity zbierkových predmetov. V takomto prípade je plne oprávnené zvážiť prevod správy týchto predmetov na iné múzeum, ktoré má na ich odbornú správu vytvorené potrebné predpoklady – aj s ohľadom na svoje odborné zameranie, špecializáciu a územnú pôsobnosť.⁶¹

Pomenovanie takejto situácie v múzeu by malo vyvstať na základe odborných kritérií a objaviť sa môže v správe z vykonanej odbornej revízie,⁶² alebo môže byť súčasťou aktuálnej koncepcie tvorby zbierkového fondu múzea, ktorej obsahom by potom malo byť i jednoznačné zdôvodnenie, prečo zbierkový predmet nezodpovedá profilácii a špecializácii múzea a nezhodnocuje jeho zbierkový fond.

V prípade vyradovania zbierkových predmetov z dôvodu, že nezodpovedajú profilácii a špecializácii múzea a nezhodnocujú jeho zbierkový fond (§ 10

61 Okruh múzeí a galérií, na ktoré je možné previesť zbierkové predmety, vyradované na základe § 10 ods. 8 písm. e) jednoznačne určuje § 10 ods. 9 a 10 zákona o múzeách a galériách. Podrobne pozri príslušnú časť v kapitole *Dokumentácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov*.

62 Zoznam zbierkových predmetov odporúčaných odbornou revíziou komisiou na vyradenie z odbornej evidencie zbierkových predmetov s uvedením dôvodu ich vyradenia je jeden z povinných údajov v zázname z odbornej revízie. Pozri § 8 ods. 4 a Prílohu č. 15 výnosu.

ods. 8 písm. e), je dôležité pripomenúť, že múzeum je povinné splniť i ďalšie podmienky – múzeum je povinné splniť i ustanovenia v § 10 ods. 9 alebo ods. 10 (v závislosti od druhu zriaďovateľa, resp. zakladateľa). V tomto prípade ide o kumulatívnu povinnosť, tzn. múzeum musí splniť všetky podmienky, ktoré stanovujú platné právne normy.⁶³

Záverom sa žiada opätovne zdôrazniť význam úlohy štatutárneho zástupcu, ktorá je v v procese vyradovania zbierkových predmetov zásadná. Podľa súčasnej právnej úpravy je začatie procesu vyradovania závislé iba na vôli štatutárneho zástupcu múzea. Jeho systematický prístup k riešeniu vyradovania zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea – napr. ihneď po splnení zákonom definovaných podmienok – je maximálne žiaduci, čím sa múzeum vyhne hromadeniu nedoriešených prípadov nenávratne zničených či odcudzených zbierkových predmetov, ktorých vyradenie z odbornej evidencie múzea sa po uplynutí dlhšieho časového úseku môže, napr. z dôvodu zmeny právnej úpravy, značne skomplikovať alebo sa stať priamo nemožným.

Do pozornosti:

DOLÁK, Jan. **Co vlastně dnešní muzea sbírají?** In VESELSKÁ, Dana (ed.). *Akviziční a de-akviziční činnost muzeí a galerií. Acquisition and De-acquisition Activities of Museums and Galleries*. Praha : Židovské múzeum v Praze, 2014, s. 23-31.

KORBELOVÁ, Jitka - SCHNEIDER, Pavlína - VESELSKÁ, Dana. **Akviziční a de-akviziční činnost Židovského muzea v Praze v uplynulém dvacetiletí (1994 – 2014)**. In VESELSKÁ, Dana (ed.). *Akviziční a de-akviziční činnost muzeí a galerií. Acquisition and De-acquisition Activities of Museums and Galleries*. Praha : Židovské múzeum v Praze, 2014, s. 93-107.

63 Podrobnejšie pozri výklad v kapitole *Dokumentácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov*. Za upozornenie na túto dôležitú skutočnosť ďakujeme Mgr. Katarine Kamenskej z odboru múzeí, galérií a knižníc sekcie kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry SR.

7. Konceptia tvorby zbierkového fondu

Akvizičný proces by nemal prebiehať náhodne – zákon o múzeách a galériách nadobúdanie definuje ako cieľavedomý a systematický proces. Zo samotnej jeho podstaty vyplýva, že by mal byť sústavný, kontinuálne prebiehajúci a cielený. Prvým krokom k naplneniu všetkých týchto atribútov je, aby múzeum vedelo, čo chce zbierať. Ak je splnená táto základná podmienka, teda je vytýčený cieľ akvizičnej činnosti, je možné pomenovať nástroje a metódy, ako ho dosiahnuť.

Múzeum však spravidla spravuje niekoľko zbierok a jeho povinnosťou je budovať svoj zbierkový fond v celej jeho šírke. Preto je pravdepodobné, že bude mať definovaných hneď viacero cieľov svojej akvizičnej činnosti. Z tohto dôvodu je žiaduce, aby sa akvizičný proces riadil strategickým materiálom so štatútom internej smernice alebo iného oficiálneho dokumentu vydaného štatutárnym zástupcom múzea. Týmto dokumentom je konceptia tvorby zbierkového fondu, ktorá na konkrétne časové obdobie na základe odborných kritérií nastaví priority múzea v oblasti akvizičnej činnosti, definuje ciele jeho akvizičnej politiky a pomenuje metódy a nástroje, ktorými budú vytýčené ciele dosiahnuté.

V rámci posilnenia koncepčného budovania zbierok a zbierkového fondu múzeí sa úloha vypracovať koncepciu nadobúdania zbierkových predmetov, ktorá stanovuje zásady ich získavania, ochrany a využívania, a zverejniť ju na webovom sídle múzea, stala ako nástroj 3.1 súčasťou Stratégie rozvoja múzeí a galérií v Slovenskej republike do roku 2018.⁶⁴ O potrebe prijatia a zverejnenia písomnej podoby politiky v oblasti nadobúdania zbierok, starostlivosti o ne sa zmieňuje i Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí, ktorý túto povinnosť ukladá riadiacemu orgánu múzea.⁶⁵

Jednoznačný návod, ako má konceptia tvorby zbierkového fondu vyzeráť, nie je k dispozícii, rovnako nie je záväzne definovaný ani jej rozsah a obsah. Rôznorodý môže byť i názov tohto dokumentu – stretnúť sa možno napr. s takýmito názvami: akvizičná stratégia, stratégia budovania zbierok, konceptia nadobúdania zbierkových predmetov, konceptia zbierkotvornej činnosti, plán akvizičnej činnosti, zbierkotvorný plán a pod.

64 Stratégiu schválila Vláda SR 3. apríla 2013. Samotný text stratégie je publikovaný na viacerých miestach na internete, pozri napr.: *Stratégia rozvoja múzeí a galérií v Slovenskej republike do roku 2018* [online]. [Citované 5. februára 2017]. Dostupné na: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-153642?prefixFile=m_>.

65 *Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí*, ref. 30, s. 9.

Vzhľadom na to, že spomínaná stratégia je stále v procese naplňovania v nej vytýčených cieľov, nie je dosiaľ známe, ktoré zo slovenských múzeí pristúpili k implementácii jej nástroja 3.1. Na svojich webových stránkach majú koncepcie tvorby zbierkového fondu zverejnené napr. Slovenské technické múzeum, Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici či Tríbečské múzeum v Topoľčanoch. Inšpiráciu pri tvorbe koncepcie možno čerpať i na weboch českých pamäťových inštitúcií: spomedzi českých múzeí majú takéto materiály spracované napr. brnianske Technické muzeum, Valašské muzeum v prírode v Rožnove pod Radhoštěm, Památník Terezín či pražské Národní muzeum.

Vzhľadom na skutočnosť, že každé múzeum je špecifické – svojou územnou pôsobnosťou, mierou hĺbky dokumentácie javov v súlade so svojou prípadnou špecializáciou, profilom zbierkového fondu atď. – nie je možné definovať jednoznačný návod, ako má tento dôležitý dokument vyzeráť. Možno sformulovať iba základné odporúčania, vychádzajúce z praktických skúseností z realizácie akvizičnej činnosti, ktoré môžu uľahčiť vypracovanie koncepcie tvorby zbierkového fondu múzea.

Koncepcia tvorby zbierkového fondu by mala:

1. jasne a výstižne definovať priority akvizičnej činnosti múzea na konkrétne časové obdobie a kritériá selekcie,
2. obsahovať jednoznačné formulácie, keďže je prioritne určená pre zamestnancov, ktorí sa v múzeu podieľajú na realizácii akvizičného procesu – kurátorov, dokumentátorov, tajomníka a v konečnom dôsledku i pre členov komisie na tvorbu zbierok, ktorej odporúčania by mali s koncepciou ko-rešpondovať,
3. byť vykonateľná – preto je žiaduce, aby na ňu nadväzovali alebo v súlade s ňou boli vypracúvané aj ďalšie interné smernice a koncepcné plány múzea, napr. plán hlavných úloh, plán finančných operácií, koncepcia vedeckovýskumnej činnosti a pod.

Obdobne aj z obsahového hľadiska je potrebné pri vypracúvaní koncepcie tvorby zbierkového fondu vychádzať zo situácie konkrétneho múzea. Všeobecne možno odporučiť, aby materiál obsahoval nasledovné údaje:

1. špecifikáciu špecializácie múzea a jeho územnej pôsobnosti,
2. vymedzenie časovej platnosti koncepcie, t. j. dĺžku jej platnosti,
3. vymedzenie časového intervalu, ktorý rámcuje zbierkový fond múzea, t. j. predovšetkým jednoznačne definovanie jeho hornej hranice, pričom prípustné sú i prípadné presahy, ktoré je však potrebné zdôvodniť,

4. detailnú analýzu zbierkového fondu múzea a jeho vývoja v časovom priereze, členeného na jednotlivé zbierky s ich druhovým prierezom (teda čo obsahujú) a definovaním najvýznamnejších kolekcí v nich, vrátane informácie, či je zbierka uzatvorená (t. j. že sa v jej budovaní nepokračuje) alebo otvorená,
5. jednoznačne definovaný cieľ zbierkotvornej činnosti, štruktúrovaný podľa jednotlivých zbierok múzea, pričom je vhodné pomenovať absolútne priority zbierkotvorby, ktoré môžu prekračovať i časový horizont platnosti koncepcie,
6. výberové kritéria akvizície (napr. historický význam, výpovedná hodnota, unikátnosť a pod.),
7. pomenovanie stratégie na dosiahnutie akvizičných cieľov so zreteľom na časový horizont platnosti koncepcie,
8. v prípade širokej stratifikácie zbierkového fondu je potrebné, aby boli súčasťou stratégie i anotácie jednotlivých zbierok s presným zadenovaním predmetov (tematickým, druhovým, materiálovým, časovým a pod.), ktoré je do zbierky možné zaradiť,
9. načrtnutie finančného plánu, t. j. predpokladanej sumy (napr. podľa údajov z minulých rokov), ktorá bude každoročne v rozpočte múzea vyčlenená na realizáciu akvizičných cieľov,
10. v prípade, že múzeum po detailnej analýze svojho zbierkového fondu pociťuje potrebu vyradenia konkrétnych zbierkových predmetov z jednotlivých zbierok, je vhodné pri ich analýze pomenovať i zbierkové predmety či ich súbory, ktoré zbierku nezhodnocujú a definovať dôvody, ktoré k tomuto záveru viedli – zámer vyradiť ich zo zbierkového fondu je potrebné následne zapracovať i do časti o zbierkotvorných cieľoch.

V prípade, že múzeum spravuje i knižničný fond, ktorého súčasťou sú i staré tlače, je možné do koncepcie zahrnúť i akvizičnú stratégiu jeho dopĺňania (ak ho múzeum systematicky buduje), v tom prípade ale odporúčame materiál nazvať inak než koncepcia tvorby zbierkového fondu, keďže v prípade, že sú knihy evidované v súlade so zákonom o knižniciach a príslušnej vyhlášky,⁶⁶ nie sú zbierkovými predmetmi podľa zákona o múzeách a galériách.

⁶⁶ Zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 28/2014 Z. z. a vyhláška MK SR č. 201/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie knižničných dokumentov a o revízií a vyradovaní knižničného fondu v knižniciach.

V prípade, že múzeum spravuje napr. zbierku starých tlačí, v ktorej sú knihy evidované ako zbierkové predmety podľa zákona o múzeách a galériách, je zaradenie akvizičnej stratégie tejto zbierky do koncepcie tvorby zbierkového fondu plne opodstatnené.

Súčasťou koncepcie tvorby zbierkového fondu môže byť i koncepcia akvizičnej politiky tzv. dokumentačného materiálu či pracovných zbierok, pri ktorých sa dôraz kladie na iné aspekty predmetu než na samotný exemplár (napr. predmety určené na demonštračné či vzdelávacie účely), tak ako to odporúča Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí.⁶⁷

Predpokladom odborného a zodpovedného vypracovania koncepcie tvorby zbierkového fondu je dokonalá znalosť zbierkového fondu múzea. Ako celok by mala podávať obraz o zbierkotvorných zámeroch múzea. Zároveň by mala byť naformulovaná a jednotlivé jej ciele vyargumentované tak, aby mali jednotlivé zložky akvizičného procesu zjednodušenú svoju činnosť – aby vedeli čo a v akom časovom horizonte majú do zbierkového fondu múzea získať. Zároveň by múzeum malo svoju koncepciu tvorby zbierkového fondu dôsledne dodržiavať – nadobúdanie zbierkových predmetov mimo záberu koncepcie by sa malo diať iba celkom výnimočne a po odbornej diskusii a zohľadnení názorov všetkých zúčastnených strán.⁶⁸

Rovnaký postoj by malo múzeum zaujať i v prípade možnosti nadobudnúť do svojich zbierok predmet kultúrnej hodnoty bez zdokumentovaného pôvodu – v prípade, že príspevok tohto predmetu k poznaniu minulosti je taký výnimočný, že jeho získaním do zbierkového fondu múzea bude naplnený verejný záujem tento predmet ochrániť, môže po zodpovedajúcej odbornej diskusii a na základe expertízy autorít v príslušnom odbore múzeum získať takýto predmet do svojho zbierkového fondu.⁶⁹ I na túto eventualitu – kritériá na získanie takýchto predmetov – by mala pamätať koncepcia tvorby zbierkového fondu.

⁶⁷ Etický kódex Medzinárodnej rady múzeí, ref. 30, s. 10.

⁶⁸ Tamže.

⁶⁹ Tamže, s. 14.

Do pozornosti:

JAMRICOVÁ, Andrea. **Koncepcia nadobúdania. Silný nástroj funkčného múzea.** In *Múzeum*, 2014, roč. 60, č. 3, s. 19-21.

MRVA, Marián. **Budovanie špecializovaných múzeí a ich akvizičná politika – slepá ulička alebo cesta k originalite múzejnej expozície.** In KOCHANOVÁ, Gabriela - PODUŠELOVÁ, Gabriela (eds.). *Akvizičná činnosť múzeí v súčasnosti – problémy, možnosti, perspektívy.* Bratislava: Slovenské národné múzeum; Zväz múzeí na Slovensku, 2007, s. 13-17.

8. Komisia na tvorbu zbierok

Komisia na tvorbu zbierok sa podieľa na kreovaní zbierkového fondu múzea. Napriek tomu, že je iba poradným orgánom riaditeľa⁷⁰ a v prípade nadobúdania zbierkových predmetov nie je jej stanovisko pre štatutárneho zástupcu múzea záväzné, prislúcha jej v akvizičnom procese zásadná úloha. Ako už bolo uvedené, komisia na tvorbu zbierok realizuje druhý stupeň procesu nadobúdania – posudzuje predmety kultúrnej hodnoty, ktoré boli kurátormi múzea navrhnuté na nadobudnutie. Posudzovanie by malo byť kvalifikované a založené na odborných vedomostiach, pričom by členovia komisie mali mať na zreteli skutočnosť, že v prípade, ak riaditeľ na základe jej odporúčania rozhodne o nadobudnutí predmetu do zbierkového fondu múzea, stane sa tento jeho permanentnou súčasťou a múzeum sa stáva vo vzťahu k nemu viazané platnými právnymi normami – predmet musí odborne uložiť, vynakladať finančné prostriedky na jeho konzervovanie, reštaurovanie a bezpečnosť a zabezpečiť aj personálne capacity na jeho správu – odborné spracovanie, pravidelný výkon odbornej revízie, prípadnú prezentáciu formou sprístupnenia verejnosti a pod.

Do oblasti kreovania zbierkového fondu patrí i vyradovanie zbierkových predmetov, ktoré tiež spadá do kompetencie komisie na tvorbu zbierok. Zatiaľ čo v prípade nadobúdania zbierkových predmetov má komisia iba poradný hlas a jej závery majú pre štatutára organizácie odporúčací charakter, v prípade vyradovania zbierkových predmetov je stanovisko komisie na tvorbu zbierok pre štatutárneho zástupcu múzea záväzné.⁷¹ Písomný záznam zo zasadnutia komisie na tvorbu zbierok, ktorý obsahuje súhlasné stanovisko komisie s vyradením zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea, sa ako príloha prikladá k návrhu na vyradenie, ktoré štatutár múzea predkladá na schválenie zriaďovateľovi alebo zakladateľovi múzea, v ktorého kompetencii je rozhodnutie o (ne) vyradení z odbornej evidencie.⁷² Stanovisko komisie na tvorbu zbierok má teda v prípade vyradovania zbierkového predmetu silnú pozíciu – pre zriaďovateľa alebo zakladateľa je jedným z argumentov, na základe ktorých vydá súhlas s vyradením zbierkových predmetov.

70 § 9 ods. 3 zákona o múzeách a galériách.

71 § 10 ods. 11 zákona o múzeách a galériách.

72 § 7 ods. 7 výnosu.

Vzhľadom na úlohy v oblasti nadobúdania i vyradovania zbierkových predmetov, ktoré komisii na tvorbu zbierok prislúchajú, je potrebné, aby štatutárny zástupca múzea venoval pozornosť jej zloženiu a fungovaniu. Podľa zákona je to práve on, kto členov komisie vymenúva i odvoláva. Rovnako je žiaduce, aby sa činnosť komisie riadila okrem platnej právnej úpravy, ktorá definuje formálnu stránku procesu nadobúdania, aj platným organizačným a rokovacím poriadkom komisie na tvorbu zbierok, prípadne iným dokumentom s platnosťou internej smernice (napr. štatút komisie na tvorbu zbierok atď.), ktorý predovšetkým:

1. upravuje rozsah jej činnosti a zameranie,
2. definuje procesnú stránku priebehu rokovaní,
3. určuje rámec priebehu rokovaní,
4. stanovuje povinnosti a práva členov komisie: najmä jednoznačne určuje, kto riadi jej rokovanie, kto môže v prípade potreby zastúpiť predsedajúceho, kto vypracúva písomný záznam z rokovania a kde (resp. u koho) je kompletná dokumentácia z rokovaní komisie uložená,
5. obsahuje (vo forme prílohy) formalizované predlohy dokumentov, na základe ktorých sa zbierkotvorba realizuje: najmä návrhového listu na nadobudnutie, dokumentačného listu a návrhového listu na vyradenie zbierkového predmetu.

Zákon o múzeách a galériách hovorí v súvislosti so zbierkovými predmetmi o ich vedeckom skúmaní, pričom takto získané poznatky definuje ako súčasť vedomostného systému múzea.⁷³ Nadobúdanie zbierkových predmetov platné právne normy stanovujú ako jeden z možných cieľov vedeckovýskumnej činnosti, pričom vedecký výskum zbierkových predmetov a zbierok je tiež prostriedkom ich hlbšieho poznania, aby bolo možné ich vedeckú hodnotu využiť na poznávanie prírody a hospodárskeho, politického, spoločenského a kultúrneho vývoja spoločnosti.⁷⁴

Z tohto dôvodu je potrebné, aby komisia na tvorbu zbierok svoju činnosť vykonávala zodpovedne a aktívne – aby nerezignovala na kvalifikované posudzovanie navrhovaných predmetov a v prípade potreby ani na realizáciu ich selekcie využitím svojho práva neodporučiť predmet na nadobudnutie do zbierkového fondu múzea. Z formulácie v zákone o múzeách a galériách zároveň jednoznačne vyplýva, že zbierkové predmety možno považovať za pramene vedec-

73 § 2 ods. 2 a 7 zákona o múzeách a galériách.

74 § 14 ods. 1 zákona o múzeách a galériách.

kého výskumu – či už ako také alebo po ich katalogizácii ako súčasť vedeckého systému múzea. Preto je vhodné už počas procesu nadobúdania s týmto faktorom kalkulovať – komisia na tvorbu zbierok by mala posudzovať i vedeckú hodnotu predmetu a jeho výskumný potenciál.

V rámci múzea môže súbežne pracovať niekoľko komisií na tvorbu zbierok – zákon totiž dáva možnosť štatutárnemu orgánu múzea zriadiť aj viac komisií, a to podľa odborného zamerania a špecializácie múzea.⁷⁵ Zákon o múzeách a galériách rámcuje i okruh osôb, ktoré môže štatutárny orgán múzea vymenovať za členov komisie. Môžu nimi byť:

1. odborní zamestnanci múzea alebo galérie a
2. odborníci z vedných disciplín a odborov podľa charakteru zbierkových predmetov.⁷⁶

Vzhľadom na priebeh akvizičného procesu, ktorý stojí na úplnom počiatku zaradenia predmetu kultúrnej hodnoty do zbierkového fondu múzea, je potrebné komisiu na tvorbu zbierok vnímať ako nástroj oponentúry, t. j. kontroly opodstatnenosti nadobudnutia predmetu do zbierkového fondu – ako druhý stupeň selekcie, keďže návrh na nadobudnutie predmetu kultúrnej hodnoty do zbierkového fondu je už výsledkom selekcie kurátora konkrétnej zbierky. Okrem odborníkov z radov kurátorov a ďalších odborných zamestnancov múzea by preto členmi komisie na tvorbu zbierok mali byť i odborníci, ktorí nie sú s múzeom v žiadnom pracovnoprávnom vzťahu.

Napriek tomu, že právna úprava taxatívne neurčuje, aké má zloženie komisie na tvorbu zbierok byť, v ideálnom prípade by mal byť pomer síl medzi internými zamestnancami a externou časťou komisie na tvorbu zbierok vyvážený, resp. počet členov z radov externých odborníkov by mal byť vyšší. Vytvorila sa tým nielen vhodné predpoklady na nezaujaté posúdenie nadobúdaných predmetov a transparentný priebeh akvizičného procesu, ale vznikne tak i priestor na odbornú diskusiu, ktorá by mala byť vítanou súčasťou zasadnutí komisie na tvorbu zbierok.

S ohľadom na vedeckovýskumný potenciál zbierkového fondu múzea, na kreovaní ktorého sa priamo podieľa komisia na tvorbu zbierok, by malo byť sa-

75 § 9 ods. 4 zákona o múzeách a galériách. Na druhej strane platná právna úprava múzeám ponúka i opačnú možnosť: „Na základe dohody štatutárnych orgánov možno zriadiť jednu komisiu pre viacero múzeí alebo galérií.“

76 § 9 ods. 3 zákona o múzeách a galériách.

mozrejmou, aby časť jej členov preukázateľne disponovala ukončeným vysokoškolským vzdelaním tretieho stupňa v príslušnom vednom odbore (PhD., ArtD., CSc.,⁷⁷ alebo ich uznanými ekvivalentmi, prípadne vedeckou hodnosťou DrSc.⁷⁸), a to či už z radov odborných zamestnancov múzea, ktorí sú členmi komisie na tvorbu zbierok, alebo z jej externej časti. Prirodzene, ani v tomto prípade zákon túto povinnosť neukladá a ani neurčuje počty členov disponujúcich týmito vedeckými hodnosťami. Malo by však byť záujmom múzea, aby sa na nadobúdanie zbierkových predmetov, ktoré je jednou z odborných činností múzea, podieľali kvalifikovaní odborníci. Zanedbateľné pritom nie je ani hľadisko prestíže, vďaka čomu múzeum získa možnosť dostať sa do povedomia širšieho výseku odbornej verejnosti.

Samostatnou otázkou, ktorej zodpovedanie je vo výlučnej kompetencii každého múzea, je, či vytvorí jednu alebo viac komisií na tvorbu zbierok. V prípade, že sa rozhodne pre druhú možnosť, je potrebné definovať pôsobnosť jednotlivých, paralelne fungujúcich komisií. Zriadenie viacerých komisií možno odporúčať predovšetkým v prípade múzeí, ktoré spravujú diferencovaný zbierkový fond (napr. archeologickú, historickú, etnologickú, umeleckohistorickú, numizmatickú a prírodovednú zbierku, zbierku dejín techniky atď.), teda najmä múzeí vlastivedného charakteru. Rovnako je vhodné, aby k zriadeniu viacerých komisií na tvorbu zbierok pristúpilo i to múzeum, ktoré sa špecializuje na múzejnú dokumentáciu vybranej oblasti alebo vedného odboru. Takéto múzeum by malo mať zriadenú osobitnú komisiu na nadobúdanie zbierkových predmetov, ktoré spadajú do jeho špecializácie – je žiaduce, aby o nadobúdanie takýchto predmetov rozhodovala komisia s príslušnou odbornosťou.

Požiadavka na zriadenie viacerých komisií na tvorbu zbierok je oprávnená z hľadiska zabezpečenia primeranej odbornej úrovne procesu kreovania zbierkového fondu múzea – nadobúdanie a vyradovanie zbierkových predmetov, ktoré vykazujú špecifické odborné kritériá, by malo byť v pôsobnosti špecializovanej komisie pre konkrétny vedný odbor (napr. komisia na tvorbu zbierok z oblasti prírodných vied, pre archeologické zbierky, pre dejiny vedy a techniky atď.) alebo pre príbuzné odbory (napr. komisia na tvorbu zbierok pre spoločenské vedy, pre literárne zbierky atď.).

77 V súlade s § 54 Zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

78 V súlade so zákonom č. 53/1964 Zb. o udeľovaní vedeckých hodností a o Štátnej komisii pre vedecké hodnosti v platnom znení.

V prípade, že v múzeu pracuje viac komisií na tvorbu zbierok, odporúčame, aby každá z komisií mala vypracovaný vlastný organizačný a rokovací poriadok, ktorým sa bude jej činnosť riadiť – z hľadiska koexistencie týchto komisií je bezpodmienečne nutné, aby boli presne vytýčené polia ich pôsobnosti, teda taxatívne určené, nadobúdanie zbierkových predmetov do ktorých a vyradovanie zbierkových predmetov z ktorých zbierok je ktorá z komisií oprávnená posudzovať.

9. Dokumentácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov

Dokumentácia zbierkotvornej činnosti tvorí dôležitú súčasť odbornej evidencie múzea – jeho vedomostného systému. Od jej kvality je závislé integrovanie informácií o „histórii“ predmetu z obdobia, keď ešte nebol zbierkovým predmetom, do odbornej evidencie múzea.

Okrem dokumentácie, ktorá vzniká v súvislosti s procesom nadobúdania zbierkových predmetov, tvorí dokumentáciu zbierkotvornej činnosti i dokumentácia, ktorá súvisí s procesom vyradovania zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea. Napriek tomu, že platné právne predpisy v súvislosti s vyradovaním zbierkových predmetov narábajú s formuláciou „vyradenie z odbornej evidencie zbierkových predmetov“⁷⁹, je túto formuláciu potrebné vnímať ako fyzický odchod zbierkového predmetu zo zbierkového fondu múzea. Avšak stopa po tom, že zbierkový predmet existoval – teda celá jeho odborná evidencia (najmä záznam v knihe prírastkov, katalogizačný záznam zbierkového predmetu a jeho obrazové záznamy v rôznych častiach odbornej evidencie, ale i zmienky vo všetkých ostatných druhoch evidencie, ktorú múzeum vedie) – zostáva i po jeho vyradení trvalou súčasťou vedomostného systému múzea.⁸⁰ Dokumentáciu zbierkotvornej činnosti preto možno deliť na:

1. dokumentáciu súvisiacu s nadobúdaním zbierkových predmetov (akvizičnou činnosťou) a
2. dokumentáciu súvisiacu s vyradovaním zbierkových predmetov (deakvizičnou činnosťou).

Pri akvizičnom procese vzniká dokumentácia, ktorú možno považovať za rodný list zbierkového predmetu. Na jej kvalitu, najmä z hľadiska obsahovej stránky, je potrebné klásť najvyššie nároky. Spravidla je to totiž jediná príležitosť na zachytenie informácií, ktoré nie sú merateľné (napr. rozmery, hmotnosť a pod.) alebo objektívne zistiteľné (napr. farba, materiál či primárna funkcia). Preto je pri získavaní zbierkových predmetov, ktorých neskoršia využiteľnosť

⁷⁹ § 10 ods. 8, 11 a 12 zákona o múzeách a galériách a § 7 výnosu.

⁸⁰ § 10 ods. 13 zákona o múzeách a galériách hovorí: „Záznamy o nadobúdaní, odbornej evidencii a vyradovaní zbierkových predmetov sa trvalo uchovávajú.“, čo § 4 ods. 11 výnosu dopĺňa takto: „Katalogizačný záznam alebo dokumentačná karta sa trvalo uchovávajú aj po vyradení zbierkového predmetu z odbornej evidencie.“

v múzejnej praxi (napr. tvorba výstavy, využitie pri vedeckovýskumnej činnosti a pod.) je závislá od poznania reality, ktorej bol zbierkový predmet súčasťou predtým, ako bol zaradený do zbierkového fondu múzea (na myslí máme predovšetkým históriu bývalých majiteľov, miesto výskytu, resp. používania a jeho funkciu (keďže primárna funkcia, pre ktorú bol predmet vyrobený, môže byť odlišná od toho, načo sa predmet v skutočnosti používal) a mnohé ďalšie entity, ktoré sú závislé jednak od špecializácie múzea a jednak od toho, za akým účelom múzeum predmet nadobúda – či ho považuje za reprezentanta reality a prostredia, v ktorom predmet fungoval alebo či je vnímaný ako pamiatka na konkrétnu udalosť či osobnosť a pod.), kladenie dôrazu na tieto fakty skutočne žiaduce.⁸¹

Práve pri nadobúdaní zbierok je často jediná príležitosť tieto údaje zachytiť písomne – či už vo forme stručnej informácie ako súčasti dokumentu, na základe ktorého múzeum predmet nadobúda do vlastníctva, alebo iným vhodným spôsobom, napr. uvedením vo výskumnej správe pri nadobúdaní predmetov terénnym výskumom či formou prílohy k návrhovému či dokumentačnému listu. Následne je žiaduce tieto údaje vhodnou formou integrovať aj do chronologickej evidencie zbierkových predmetov – do záznamu v knihe prírastkov i do katalogizačného záznamu.

Platná právna úprava, konkrétne výnos, jednoznačne definuje **dokumentáciu súvisiacu s nadobúdaním zbierkových predmetov**, ktorú možno rozdeliť na tri základné skupiny:

1. dokumentáciu súvisiacu s rokovaním komisie na tvorbu zbierok,
2. registračnú knihu a
3. chronologickú evidenciu zbierkových predmetov.

Dokumentáciu súvisiacu s rokovaním komisie na tvorbu zbierok tvoria písomnosti, vznikajúce z jej činnosti: dokumentačné listy a návrhové listy na nadobudnutie, na základe ktorých komisia posudzuje nadobudnutie predmetu kultúrnej hodnoty ako zbierkového predmetu do zbierkového fondu múzea, a písomný záznam z jej zasadnutia. Formálne náležitosti týchto dokumentov formou taxatívneho výpočtu povinného rozsahu údajov, ktoré musia obsahovať, stanovuje tiež výnos.⁸²

81 Pozri kapitolu *K teoretickému ukotveniu podstaty zbierkového predmetu v múzeu*.

82 Pozri § 1 výnosu a jeho príslušné prílohy, na ktoré ustanovenia v jednotlivých článkoch odkazujú.

Výnos stanovuje i druh dokumentácie, ktorá sa predkladá spolu s posudzovaným predmetom kultúrnej hodnoty na rokovanie komisie podľa spôsobu nadobudnutia – v prípade nadobudnutia vlastným výskumom je to dokumentačný list, v prípade nadobudnutia kúpou, darom, zámenou s iným múzeom alebo galériou a prevodom správy návrhový list na nadobudnutie.⁸³ V oboch prípadoch platí, že každý predmet kultúrnej hodnoty sa na rokovanie komisie na tvorbu zbierok predkladá s vlastným dokumentačným listom alebo návrhovým listom na nadobudnutie. Viaceré predmety kultúrnej hodnoty možno na zasadnutie komisie na tvorbu zbierok predložiť spolu s jedným dokumentačným listom alebo návrhovým listom na nadobudnutie iba v tom prípade, že tvoria obsahovo späť celok alebo funkčný celok, t. j. súbor.⁸⁴

Písomný záznam zo zasadnutia komisie na tvorbu zbierok musí okrem iných povinných náležitostí⁸⁵ obsahovať aj jednoznačné stanovisko komisie, ktoré z navrhovaných predmetov kultúrnej hodnoty odporučila a ktoré neodporučila na nadobudnutie, pričom trvalou súčasťou dokumentácie súvisiacej s rokovaním komisie na tvorbu zbierok zostávajú i dokumentačné listy a návrhové listy na nadobudnutie tých predmetov kultúrnej hodnoty, ktoré komisia na tvorbu zbierok na nadobudnutie neodporučila, resp. tie z nich, ktorých nadobudnutie do zbierkového fondu odmietol štatutárny zástupca múzea, keďže komisia na tvorbu zbierok je iba jeho poradným orgánom.⁸⁶

Súčasťou odbornej evidencie múzea je aj **registračná kniha**. Do systému odbornej evidencie ju nezavádza zákon o múzeách a galériách, ale výnos, ktorý ju definuje ako súčasť dokumentácie na rokovanie komisie na tvorbu zbierok,⁸⁷ jej postavenie je však osobité. Registračná kniha slúži na vykonanie písomného záznamu o predmetoch kultúrnej hodnoty, ktorých počet nie je možné pred zasadnutím komisie na tvorbu zbierok jednoznačne určiť alebo je potrebné ich následné odborné vytriedenie.⁸⁸

V praxi to znamená, že registračná kniha slúži ako pomôcka pri získavaní početných súborov predmetov kultúrnej hodnoty, pri ktorých sa už v okamihu ich získania do múzea predpokladá, že pred nadobudnutím do zbierkového fon-

83 § 1 ods. 2 a 4 výnosu.

84 § 1 ods. 3 a 5 výnosu.

85 Štatutárny zástupca múzea môže odmietnuť nadobudnutie predmetov kultúrnej hodnoty, ktoré komisia na tvorbu zbierok odporučila. Pozri kapitolu *Komisia na tvorbu zbierok*.

86 Štatutárny zástupca múzea môže odmietnuť nadobudnutie predmetov kultúrnej hodnoty, ktoré komisia na tvorbu zbierok odporučila. Pozri kapitolu *Komisia na tvorbu zbierok*.

87 § 1 ods. 9 výnosu.

88 § 2 ods. 1 výnosu.

du v zmysle zákona, zápisom do knihy prírastkov a zároveň pred ich druhostupňovým spracovaním prebehne selekcia na základe odborných kritérií, pričom do prvostupňovej evidencie múzea môžu byť predmety zaradené v inom počte, než v akom boli zapísané do registračnej knihy. Táto množstvová disproporcia môže v praxi nastať napr. v prípade získania písomnej pozostalosti darom alebo bezodplatným prevodom, keď v okamihu prevzatia pozostalosti do múzea nie je jednoznačné jasné, ktoré z predmetov, ktoré ju tvoria, sa i naozaj stanú súčasťou zbierkového fondu múzea. Na rozdiel od registračnej knihy musí byť v knihe prírastkov uvedený exaktný počet získaných zbierkových predmetov – približné, resp. orientačné vyčíslenie nemožno v prípade knihy prírastkov akceptovať.

Podľa § 2 výnosu, ktorý stanovuje aj rozsah údajov, sa do registračnej knihy múzea zapisujú predmety kultúrnej hodnoty, ktorými sú:

1. archeologické nálezy alebo prírodniny získané vlastným výskumom, prevodom správy alebo prevodom vlastníckeho práva a
2. predmety kultúrnej hodnoty nadobúdané prevodom správy alebo prevodom vlastníckeho práva.⁸⁹

Završením akvizičného procesu je zápis zbierkového predmetu po nadobudnutí do **chronologickej evidencie zbierkových predmetov**. Dokladom o prvom stupni spracovania zbierkového predmetu je evidenčný záznam v knihe prírastkov. Platné právne predpisy stanovujú, že záznam do knihy prírastkov je potrebné vykonať bezodkladne po nadobudnutí zbierkového predmetu.⁹⁰ Pod jedno prírastkové číslo sa zapisuje spravidla len jeden zbierkový predmet. Záznam väčšieho počtu zbierkových predmetov pod jedno prírastkové číslo platná právna úprava umožňuje iba v tom prípade, ak ide o obsahovo spätý celok alebo funkčný celok – súbor.⁹¹ V praxi to znamená, že dokumentátor alebo iný zamestnanec poverený vedením knihy prírastkov vyhotoví záznam do chronologickej evidencie zbierkových predmetov bezodkladne po ukončení akvizičného procesu, t. j. nadobudnutia v zmysle zákona.

Dôležitým faktorom v prípade akvizičného procesu je získanie vlastníckeho práva, resp. správy k predmetu kultúrnej hodnoty, ktorý sa stáva zbierkovým predmetom. V prípade nadobudnutia zbierkových predmetov kúpou, darom, prevodom správy alebo zámenou s iným múzeom či galériou vlastnícke právo,

⁸⁹ § 2 ods. 2 a 3 výnosu.

⁹⁰ § 3 ods. 1 výnosu.

⁹¹ § 3 ods. 6 výnosu.

resp. správu múzeom získava z titulu uskutočnenia právneho úkonu. Právnym úkonom je v tomto prípade spravidla zmluva (kúpna, darovacia, zmluva o prevoze správy atď.), pričom podstatný je deň, v ktorý sa zmluva stane účinnou.⁹²

V prípade nadobudnutia zbierkových predmetov vlastným výskumom sa za okamih zmeny statusu predmetu z predmetu kultúrnej hodnoty na zbierkový predmet považuje deň rozhodnutia štatutárneho zástupcu múzea, ktorým rozhodol o nadobudnutí predmetov kultúrnej hodnoty do zbierkového fondu múzea.⁹³

Spôsob vedenia knihy prírastkov a rozsah údajov o zbierkovom predmete, resp. o súbore v knihe prírastkov, rovnako i ďalšie povinnosti, ktoré múzeu vyplývajú z vedenia jednej či viacerých kníh prírastkov, určuje výnos.⁹⁴ Výnos rovnako definuje i rozsah údajov, ktoré sa dopĺňajú do dokumentačných listov alebo návrhových listov na nadobudnutie dodatočne, po zasadnutí komisie na tvorbu zbierok, resp. po vyhotovení záznamov zbierkových predmetov do knihy prírastkov.⁹⁵

V prípade **dokumentácie súvisiacej s vyradovaním zbierkových predmetov**, keďže ide o proces, ktorý je opakom procesu nadobúdania, je zákon oveľa rigoróznejší – ustanovenia jednotlivých odsekov § 7 výnosu, ktorý hovorí o vyradovaní zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea, sú formulované tak, aby bolo možné vyradiť zbierkový predmet iba z jednoznačne definovaných dôvodov a po splnení konkrétnych podmienok. Dokumentáciu súvisiacu s vyradovaním zbierkových predmetov tvoria podľa ich charakteru tri skupiny písomností, ktoré sú však spolu úzko zviazané:

1. dokumentácia súvisiaca s rokovaním komisie na tvorbu zbierok,
2. stanoviská zriaďovateľa alebo zakladateľa múzea k návrhom na vyradenie zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea a
3. kniha úbytkov.

92 Samozrejme je v tomto prípade potrebné mať na pamäti možné časové disproporcie medzi vznikom vlastníckeho práva, resp. okamihom získania predmetu do správy a okamihom, keď sa predmet kultúrnej hodnoty skutočne stáva zbierkovým predmetom. Tento problém zákon o múzeách a galériách priamo nerieši – z hľadiska odbornej evidencie sú múzeá viazané ustanovením § 9 ods. 5 zákona o múzeách a galériách („O nadobudnutí zbierkového predmetu a zbierky rozhoduje štatutárny orgán alebo iná osoba písomne poverená štatutárnym orgánom.“), teda prednosť má vždy deň, kedy o nadobudnutí zbierkového predmetu rozhodol štatutárny zástupca múzea. Preto múzeám odporúčame tieto dve rozdielne skutočnosti navzájom koordinovať a postupovať tak, aby nevznikli časové disproporcie.

93 § 9 ods. 5 zákona o múzeách a galériách jasne hovorí, že: „O nadobudnutí zbierkového predmetu a zbierky rozhoduje štatutárny orgán alebo iná osoba písomne poverená štatutárnym orgánom.“

94 Pozri § 3 výnosu.

95 § 1 ods. 7 a Príloha č. 6 výnosu.

V prípade vyradovania zbierkových predmetov sa podiel komisie na tvorbu zbierok na tomto procese mení a obdobne sa mení i úloha štatutárneho zástupcu múzea – štatutár je tým, kto je oprávnený predložiť komisii na tvorbu zbierok návrh na vyradenie zbierkového predmetu a jej stanovisko je preňho záväzné.

Dokumentáciu súvisiacu s rokovaním komisie na tvorbu zbierok definuje výnos – jej forma a obsah však v tomto prípade nie sú záväzne stanovené. Výnos iba určuje, že komisia na tvorbu zbierok posudzuje návrh na vyradenie zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea,⁹⁶ ktorý musí obsahovať:

1. navrhovaný spôsob naloženia so zbierkovým predmetom po jeho vyradení, ak je zbierkový predmet zachovaný,
2. v prípade, že múzeum zbierkový predmet navrhuje na vyradenie **z dôvodu zničenia**, je povinnou prílohou návrhu odborný posudok dokladujúci, že zbierkový predmet nie je možné reštaurovať alebo iný doklad, potvrdzujúci zničenie zbierkového predmetu,⁹⁷
3. v prípade, že múzeum zbierkový predmet navrhuje na vyradenie **z dôvodu odcudzenia**, je povinnou prílohou návrhu kópia záznamu o uložení veci záznamom pri priestupku krádeže zbierkového predmetu neznámym páchatelom vydaného príslušným správnym orgánom alebo kópia rozhodnutia o prerušení trestného stíhania vo veci trestného činu krádeže zbierkového predmetu proti neznámemu páchatelovi vydaného príslušným orgánom činným v trestnom konaní. Návrh na vyradenie zbierkových predmetov z dôvodu odcudzenia je možné komisii na tvorbu zbierok predložiť až po uplynutí lehoty piatich rokov, keď:
 - a) od uloženia veci záznamom nedôjde k objasneniu priestupku krádeže spáchaného neznámym páchatelom,
 - b) od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o prerušení trestného stíhania vo veci trestného činu krádeže zbierkového predmetu spáchaného neznámym páchatelom nedôjde k jeho zmene,⁹⁸
4. v prípade, že múzeum zbierkový predmet navrhuje na vyradenie **z dôvodu trvalého vývozu alebo zámenny**, je povinnou prílohou návrhu na vyradenie návrh múzea alebo galérie, s ktorým sa zámena uskutoční – musí obsahovať

96 § 10 ods. 11 zákona o múzeách a galériách.

97 § 7 ods. 2 výnosu. Výnos dáva múzeám v odôvodnených a závažných prípadoch možnosť požiadať o vydanie odborného posudku Slovenské národné múzeum, Slovenskú národnú galériu alebo Slovenské technické múzeum.

98 § 7 ods. 3 výnosu.

vať špecifikáciu, základné identifikačné údaje a fotodokumentáciu zbierkového predmetu, ktorý sa má zameniť za vyradovaný zbierkový predmet,⁹⁹ 5. v prípade, že múzeum zbierkový predmet navrhuje na vyradenie **z dôvodu, že nezodpovedá profilácii a špecializácii múzea a nezhodnocuje jeho zbierkový fond**¹⁰⁰ a:

- a) bolo zriadené ústredným orgánom štátnej správy, vyšším územným celkom alebo obcou,¹⁰¹ je povinnou prílohou návrhu súhlasné stanovisko múzea alebo galérie, ktoré vyradené zbierkové predmety prevezme do svojej správy,¹⁰² a to na základe zmluvy podľa osobitného predpisu,¹⁰³
- b) bolo založené inou právnickou osobou ako ústredným orgánom štátnej správy, vyšším územným celkom alebo obcou,¹⁰⁴ je povinnou prílohou návrhu stanovisko múzea alebo galérie, ktoré sú zriadené ústredným orgánom štátnej správy, vyšším územným celkom alebo obcou, ktorým bol zbierkový predmet ponúknutý na nadobudnutie na základe ich odborného zamerania a špecializácie.¹⁰⁵

V prípade posledného zákonného dôvodu na vyradenie zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea, ktorým je vydanie oprávnenej osobe na základe osobitného predpisu, výnos povinné prílohy k návrhu na vyradenie nešpecifikuje.

Keďže platné právne predpisy nestanovujú formu návrhu na vyradenie zbierkového predmetu a ani povinné údaje, ktoré musí obsahovať, vo všeobecnosti možno odporučiť, aby formalizovaná predloha návrhového listu na vyradenie zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea bola formou prílohy súčasťou organizačného a rokovacieho poriadku komisie na tvorbu zbierok alebo iného dokumentu, ktorý upravuje výkon odborných činností v múzeu.

Po súhlasnom stanovisku komisie na tvorbu zbierok s vyradením zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea návrh na vyradenie posudzuje zriaďovateľ alebo zakladateľ múzea, pričom jeho **rozhodnutie o návrhu na vy-**

99 § 7 ods. 4 výnosu.

100 Zákon pri využití tohto dôvodu jednoznačne stanovuje povinnosť splniť zároveň aj podmienky podľa § 10 ods. 9 a 10 zákona o múzeách a galériách.

101 § 3 ods. 1 zákona o múzeách a galériách.

102 § 7 ods. 5 výnosu.

103 § 10 ods. 9 a 10 zákona o múzeách a galériách.

104 § 3 ods. 2 zákona o múzeách a galériách.

105 § 7 ods. 6 výnosu.

radenie zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea – či už súhlasné alebo nesúhlasné – je pre múzeum záväzné: bez súhlasného stanoviska nie je možné zbierkový predmet z odbornej evidencie vyradiť a naďalej zostáva riadnou súčasťou zbierkového fondu múzea.¹⁰⁶ Dátum vydania súhlasného stanoviska zriaďovateľa alebo zakladateľa múzea s vyradením zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea je dátumom jeho vyradenia z tejto evidencie.

Súčasťou dokumentácie deakvizičnej činnosti múzea sú okrem písomného záznamu zo zasadnutia komisie na tvorbu zbierok aj ďalšie písomnosti, ktoré s procesom vyradovania zbierkových predmetov súvisia a dokumentujú priebeh celého procesu. Ide najmä o:

1. rovnopis alebo kópiu listu, ktorým štatutárny orgán múzea predložil návrh na vyradenie zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea zriaďovateľovi alebo zakladateľovi múzea a
2. originál alebo rovnopis rozhodnutia zriaďovateľa alebo zakladateľa múzea so stanoviskom (kladným alebo záporným) k návrhu na vyradenie zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea.¹⁰⁷

Administratívne sa proces vyradenia zbierkového predmetu z odbornej evidencie múzea završuje vykonaním záznamu v **knihe úbytkov**, ktoré je podmienené súhlasným stanoviskom zriaďovateľa alebo zakladateľa s vyradením zbierkového predmetu. Rozsah údajov, ktoré musí obsahovať každý zápis v knihe úbytkov, definuje výnos.¹⁰⁸ Až po vykonaní záznamu v knihe úbytkov je možné vykonať záznam o vyradení zbierkového predmetu v odbornej evidencii, t. j. v knihe prírastkov i na jeho katalogizačnom zázname.¹⁰⁹

V každom prípade odporúčame, aby bol o spôsobe naloženia so zachovaným vyradeným zbierkovým predmetom vždy vyhotovený písomný záznam (spravidla o jeho komisionálnom zničení alebo inom trvalom znehodnotení¹¹⁰), ktorý je vhodné následne zaradiť k ostatným vyššie popísaným dokumentom ako trvalú súčasť dokumentácie deakvizičnej činnosti múzea.

106 § 10 ods. 12 zákona o múzeách a galériách.

107 § 10 ods. 13 zákona o múzeách a galériách hovorí: „Záznamy o nadobúdaní, odbornej evidencii a vyradovaní zbierkových predmetov sa trvalo uchovávajú.“

108 § 7 ods. 8 a Príloha č. 14 výnosu.

109 § 7 ods. 9 výnosu.

110 § 7 ods. 9 výnosu.

10. Zbierkotvorba z pohľadu pomocného a dokumentačného fondu v múzeu

Múzeum nadobúda pramene – predmety kultúrnej hodnoty, definované § 2 zákona o múzeách a galériách v platnom znení ako pôvodné hmotné alebo duchovné doklady, ktoré majú schopnosť priamo alebo sprostredkovanne vypovedať o vývoji spoločnosti a majú trvalý vedecký, historický, kultúrny alebo umelecký význam. Považované sú za ne aj prírodniny so schopnosťou vypovedať o vývoji prírody, majúce trvalý vedecký a historický význam.¹¹¹ Z definície vyplýva, že predmetom záujmu múzea je v podstate čokoľvek, hmotné aj nehmotné, akýkoľvek výtvor človeka i prírody, ktorý môže poslúžiť k založeniu zbierky a spolu s ďalšími prameňmi k jej vytvoreniu. Procesom nadobúdania v múzeu v zmysle vyššie spomenutého zákona dostáva predmet – prameň vyšší status, status ochrany, s cieľom uchovať najmä jeho fyzickú podstatu, ak existuje. Základom vytvárania akejkoľvek zbierky je selekcia, teda výber podľa určitých kritérií, s cieľom určiť hodnotu každého prameňa jednotlivo, a tým v podstate aj jeho ďalšiu existenciu v múzeu.

Slovenské inštitúcie tvoriace zbierky zaznamenávajú z hľadiska druhov uchovávaných prameňov (s rovnakými podstatnými znakmi)¹¹² vzájomné prešahy: rovnaké druhy prameňov sú zbierané a uchovávané v múzeu, galérii, knižnici i archíve. A zároveň je múzeum jedinou fondovou inštitúciou so všetkými druhmi prameňov, súčasťou ktorej býva nezriedka aj knižnica alebo archív. Z uvedeného vyplýva, že pre múzeum sú podstatné nielen výrazy ako predmet kultúrnej hodnoty, zbierkový predmet, zbierkový fond, ale aj knižničný dokument, knižničný fond, historický knižničný dokument, historický knižničný fond, archívny dokument, archívny fond. A odborné múzejné činnosti, s cieľom uchovať pramene ako doklady vývoja prírody a spoločnosti, sa neriadia len vyššie spomenutým zákonom o múzeách a galériách a prislúchajúcim výnosom, ale aj zákonom č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. v platnom znení (ďalej len „knižničný zákon“) a zákonom č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov (ďalej iba „archívny zákon“) v platnom znení.¹¹³

111 Pozri aj kapitolu *Definície pojmov*.

112 Výklad výrazov druh a typ v databáze *Slovenské slovníky Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV* [online]. [Citované 5. februára 2017]. Dostupné na: <<http://slovníky.juls.savba.sk/>>.

113 Nemožno zabúdať na Autorský zákon v platnom znení.

Pramene uchovávané v múzeu možno rozdeliť do niekoľkých skupín:

1. pramene „múzejné“:

- a) zbierkové predmety a predmety kultúrnej hodnoty (ktoré netvoria z hľadiska zákona o múzeách a galériách zbierkový fond múzea) a
- b) pramene vyplývajúce z platných právnych predpisov,¹¹⁴
- c) pramene súvisiace s ďalšími procesmi, súvisiacimi so zbierkovými predmetmi, ktoré platné právne predpisy priamo neprikazujú, napr.:
 - zmluvy vyplývajúce zo všetkých procesov v múzeu (darovacie, kúpne, na objednávku, licenčné, poisťné atď.);
 - organizačné a rokovacie poriadky (alebo štatúty) každej komisie pracujúcej v múzeu a menovacie dekréty jej členov;
 - znalecké či iné posudky súvisiace so všetkými procesmi v múzeu;
 - iná dokumentácia súvisiaca so špecifickými internými procesmi v múzeu (napr. v zmysle požiadaviek zriaďovateľa);
 - registre vybraných odborných činností (napr. databáza publikačnej, edičnej, výstavnej, expozičnej činnosti, projektov a odborných a iných prezentačných podujatí);
 - registre prameňov súvisiacich s uchovávanými predmetmi (napr. fotografií v akejkoľvek podobe, predmetov kultúrnej hodnoty, návodov na použitie či technickej dokumentácie k zbierkovým predmetom a pod.);
 - registre výskumných správ;
 - registre zmlúv.
- d) pramene súvisiace s fungovaním alebo históriou zbierkových predmetov, napr.:
 - technické výkresy;
 - návody na použitie;
 - listy vlastníctva;
 - preukazy či iné doklady.
- e) pramene súvisiace s aktivitami múzea smerom k verejnosti, napr.:
 - pozvánky na podujatia;
 - programy výstav;
 - videonahrávky ceremónií.
- f) pramene súvisiace s ďalšími činnosťami v múzeu a jeho pracovníkmi, napr.:
 - projektová dokumentácia výstavby či prestavby budovy múzea;

¹¹⁴ V zmysle platných právnych noriem – zákona o múzeách a galériách a výnosu.

- dokumentácia k výskumným či výučbovým projektom;
- kolektívne zmluvy;
- dokumentácia pracovno-právnych vzťahov.

2. pramene „knižničné“:

- a) knižničné dokumenty uchovávané na základe knižničného zákona a
- b) pramene vyplývajúce/nevyplývajúce z príslušných právnych predpisov (napr. knižničný zákon)¹¹⁵:
 - knižničné a výpožičné poriadky;
 - evidencia čitateľov;
 - iné.

3. pramene „archívne“:

- a) archívne dokumenty a registratúra uchovávané na základe archívneho zákona,
- b) pramene vyplývajúce/nevyplývajúce z právnych predpisov (napr. archívny zákon)¹¹⁶:
 - archívne poriadky s bádateľskými listami;
 - evidencia bádateľov;
 - iné.¹¹⁷

Múzejné pramene vyplývajúce z právnych predpisov ďalej možno členiť na:

1. pramene súvisiace s nadobúdaním zbierkových predmetov:

- dokumentačné listy (návrhy na nadobudnutie predmetov kultúrnej hodnoty ako zbierkových predmetov (alebo aj súborov) vlastným výskumom);
- návrhové listy na nadobudnutie predmetov kultúrnej hodnoty (alebo aj súborov) ako zbierkových predmetov (kúpou, darom, zámenou s iným múzeom, prevodom správy s iným múzeom);
- záznamy o posúdení nadobudnutia predmetov kultúrnej hodnoty ako zbierkových predmetov alebo predmetov kultúrnej hodnoty ako súborov komisiou na tvorbu zbierok;

¹¹⁵ Aj pramene rovnaké/podobné ako pramene „múzejné“ spomenuté vyššie.

¹¹⁶ Aj pramene rovnaké/podobné ako pramene „múzejné“ spomenuté vyššie.

¹¹⁷ § 2 archívneho zákona definuje archívny dokument, archívnu zbierku, archívny fond, archívne dedičstvo SR, tiež registratúru. Pričom aj registratúrny záznam s trvalou dokumentárnou hodnotou sa ukladá do archívu. Aj z uvedeného vyplýva povinnosť trvalého uchovania vybraných múzejných prameňov v archíve. V prípade stáleho používania konkrétneho prameňa v múzeu (kniha prírastkov múzea a pod.), je potrebné príslušný archív minimálne písomne informovať o existencii takéhoto prameňa, ak nie je možné využitie kópie. A ak je možné, je potrebné počítať aj s rovnopisom prameňa pre archív.

- organizačné a rokovacie poriadky komisií na tvorbu zbierok;
- menovacie dekréty členom komisie na tvorbu zbierok;
- registračné knihy;
- akvizičné zmluvy (podľa spôsobu nadobudnutia napr. kúpna, darovacia, zmluva o prevoze správy);
- znalecké či iné posudky (najmä k stanoveniu hodnoty nadobúdaných predmetov);
- špecifickú dokumentáciu súvisiacu s príslušnosťou nadobúdaného predmetu k vednej disciplíne (napr. nálezové správy, resp. dokumentácia archeologického výskumu na základe zákona o ochrane pamiatkového fondu a jeho vykonávacieho predpisu¹¹⁸ alebo nadobúdanie strelných zbraní a pod.);
- inú dokumentáciu súvisiacu s interným procesom nadobúdania v múzeu (napr. v zmysle požiadaviek zriaďovateľa);
- knihy depozitov;
- iné.

2. pramene súvisiace s odbornou evidenciou a vyradovaním zbierkových predmetov:

- knihy prírastkov;
- katalogizačné záznamy zbierkových predmetov;
- katalogizačné záznamy o zbierkových predmetoch alebo súborov z oblasti prírodných vied;
- knihy úbytkov;
- registre záložných pamäťových nosičov;
- odborné katalógy (tvorené na základe interného členenia zbierkového fondu múzea);
- návrhové listy na vyradenie zbierkových predmetov;
- rozhodnutia zriaďovateľa alebo zakladateľa o vyradení zbierkových predmetov;
- znalecké či iné odborné posudky (najmä k stanoveniu fyzického stavu vyradovaných predmetov, ktoré nie je možné reštaurovať);
- iné doklady o zničení zbierkových predmetov;
- záznamy o uložení vecí záznamami pri priestupku krádeže zbierkových predmetov neznámymi páchatelmi vydané príslušným správnym orgánom;

¹¹⁸ Pozri kapitolu *Špecifická nadobúdania zbierkových predmetov z oblasti archeológie*.

- rozhodnutia o prerušení trestného stíhania vo veci trestných činov krádeže zbierkových predmetov proti neznámym páchatelom vydané príslušným orgánom činným v trestnom konaní;
- súdne či iné rozhodnutia (v prípade vydania oprávneným osobám ako dôvodu na vyradenie zbierkového predmetu);
- povolenia MK SR na trvalý vývoz predmetu;
- iné.

3. pramene súvisiace s odbornou revíziou zbierkových predmetov:

- príkazy na vykonanie odbornej revízie;
- záznamy z odbornej revízie;
- menovacie dekréty členov odbornej revíznej komisie;
- organizačné a rokovacie poriadky odbornej revíznej komisie
- znalecké či iné posudky (ako prílohy záznamov z odbornej revízie);
- iná dokumentácia súvisiaca s interným procesom odbornej revízie v múzeu (napr. v zmysle požiadaviek zriaďovateľa);
- iné.

4. pramene súvisiace s odborným ošetrovaním zbierkových predmetov:

- návrhy na konzervovanie/reštaurovanie zbierkových predmetov;
- záznamy o konzervovaní/reštaurovaní zbierkových predmetov;
- záznamy o preparovaní zbierkových predmetov;
- zmluvy (týkajúce sa vykonania odborného zásahu, poisťné zmluvy a pod., ak sa ošetrovanie vykonáva externe);
- iné.

5. pramene súvisiace s ochranou a bezpečnosťou priestorov a pohybom zbierkových predmetov:

- depozitárne režimy;
- kľúčové režimy;
- režimy uloženia predmetov v prezentačných priestoroch;
- depozitárne knihy;
- plány evakuácie zbierkových predmetov so zoznamami tzv. top-predmetov múzea (1. kategória);
- knihy meraní klimatických podmienok (teplota, vlhkosť a pod.);
- knihy vstupov do a výstupov z depozitára alebo iného špecializovaného pracoviska (napr. konzervátorskej dielne, reštaurátorského ateliéru, preparátorského laboratória);

- revízne správy a iná dokumentácia k protipožiarnemu systému, systému elektronického zabezpečenia a pod.;
- iná interná bezpečnostná dokumentácia;
- zoznamy zbierkových predmetov dočasne premiestnených v stálych expozíciách;
- zoznamy predmetov v iných prezentačných či výučbových priestoroch alebo špecializovaných pracoviskách;
- záznamy o dočasnom premiestnení zbierkových predmetoch z depozitárov;
- záznamy o dočasnom premiestnení zbierkových predmetov medzi špecializovanými organizačnými útvarmi (v prípade špecifickej organizačnej štruktúry);
- záznamy o dlhodobom premiestnení zbierkových predmetov v stálych expozíciách;
- zmluvy (o výpožičkách a nájmoch, poisťné zmluvy a pod. s protokolmi o odovzdaní a prevzatí zbierkového predmetu);
- povolenia k dočasnému vývozu zbierkových predmetov;
- knihy prijatých výpožičiek a nájmov;
- knihy vydaných výpožičiek a nájmov;
- iné.

6. pramene súvisiace so sprístupňovaním zbierkových predmetov:

- námety, libretá, scenáre výstav, expozícií alebo iných odborných, výchovno-vzdelávacích a prezentačných aktivít;
- zmluvy (o vytvorení diela, licenčné zmluvy, zmluvy o úschove, zmluvy o umeleckom výkone atď.);
- bádateľské poriadky s bádateľskými listami a evidenciou bádateľov;
- návštevné poriadky;
- iné.

Nadobúdanie najrôznejších prameňov v múzeu, nielen v zmysle múzejného zákona, je nevyhnutnosťou, vyplývajúcou z poslania a činnosti múzea. Z uvedeneho vyplýva nielen dôsledná potreba selekcie prameňov pred samotným nadobudnutím a uchovaním, ale predovšetkým písomné zadenovanie a určenie presnej charakteristiky každého druhu prameňa, vyskytujúceho sa v múzeu. Vypracovať jednoduché a logické interné metodické pokyny (pravidlá akvizícií, rozdeľovania, uchovávaní, spracovania a prezentácie všetkých druhov uchová-

vaných prameňov), ktoré jasnou a najmä jednoduchou formou umožnia chápanie členenia prameňov aj laickou verejnosťou, je preto najjednoduchšou cestou ako udržať v rôznorodnej dokumentácii poriadok a systém.

Zadefinované skupiny prameňov tvoria celky – zbierky a fondy. § 2 zákona o múzeách a galériách definuje zbierkový fond múzea, ostatné vyššie uvedené druhy prameňov sem z pohľadu tohto zákona nepatria, preto z hľadiska súborov – fondov všetky pramene, uchovávané v múzeu, možno rozdeliť na:

- 1. múzejný zbierkový fond** (obsahuje zbierkové predmety definované zákonom o múzeách a galériách);
- 2. pomocný fond** (obsahuje „nezbierkové“ predmety, t. j. predmety kultúrnej hodnoty a pramene súvisiace so zbierkovými predmetmi);
- 3. dokumentačný fond** (obsahuje pramene súvisiace s činnosťami múzea ako inštitúcie);
- 4. knižničný fond** (spravovaný na základe knižničného zákona, ak je súčasťou múzea knižnica¹¹⁹);
- 5. historický knižničný fond** (vyhlásený a uchovávaný na základe príslušných ustanovení knižničného zákona¹²⁰) a
- 6. archívny fond** (spravovaný na základe archívneho zákona, ak je súčasťou múzea archív¹²¹).

Všetky tieto fondy majú oporu v niektorom zákone, pričom pri správe a spracovaní prameňov pomocného a dokumentačného fondu je potrebné vychádzať predovšetkým z povahy konkrétnych prameňov, ktoré ich budú tvoriť. Najmä odborná správa pomocného fondu by mala byť v súlade so správou múzejného zbierkového fondu, keďže pramene v ňom sústredené sú potenciálnymi zbierkovými predmetmi. A po zvážení je možné (po absolvovaní príslušných procesov) ich zaradenie do múzejného zbierkového fondu.

Proces vytvorenia a správy pomocného a dokumentačného fondu

Základným predpokladom konštituovania pomocného a dokumentačného fondu je existencia väčšieho počtu určitého druhu prameňov (napr. technických

119 Mala by byť riadne vyčlenená v organizačnej štruktúre múzea.

120 Podľa knižničného zákona historický knižničný fond a historický knižničný dokument nemusí byť súčasťou knižničného fondu inštitúcie.

121 Múzejná prax uvádza viacero prípadov tzv. archívov v múzeách, nevytvorených podľa archívneho zákona a neradiaciach sa ním. Neslobodno zamieňať takéto organizačné zložky inštitúcií (napr. aj s názvom archív, či fotoarchív a pod.) s riadnym archívom v zmysle zákona.

výkresov k zbierkovým predmetom či fotografií), ktoré sú v múzeu uchovávané, pričom je nevyhnutná predovšetkým dôsledná selekcia prameňov. Proces tvorby možno zhrnúť do niekoľkých jednoduchých krokov:

1. je potrebné sústrediť pramene na jedno miesto, resp. spísať, kde presne sú v priestoroch múzea uložené – dôležitá je kontrola ich fyzického stavu;
2. ďalším krokom je príprava jednoduchého systému na evidenciu a spracovanie základných informácií o týchto prameňoch – keďže právne predpisy neurčujú spôsob, najjednoduchšie je využiť už existujúce formy evidencie, napr. formulár knihy prírastkov múzea v elektronickej podobe;¹²²
3. z hľadiska vyčlenenia pripravovaného fondu je potrebné určiť jeho značenie – musí byť jednoduché a logické a musí umožňovať i ďalšie prírastky do tohto fondu, pričom je taktiež žiaduce určiť miesto a spôsob označovania jednotlivých prameňov fondu, resp. ich súborov a to v závislosti od ich druhu;
4. posledným krokom je zadefinovať internou smernicou, metodickým pokynom či príkazom štatutárneho zástupcu múzea spôsob kompletnej správy tohto fondu, vrátane spôsobov jeho využívania pracovníkmi múzea či odbornou a laickou verejnosťou.

Obsah záznamov o prameňoch v pomocnom fonde závisí od individuálnych potrieb múzea, mal by však zohľadňovať aj to, že jednotlivé pramene, ktoré pomocný fond obsahuje, môžu byť potenciálnymi zbierkovými predmetmi (s týmto statusom), ale aj to, že aj takéto pramene môžu byť hodné vystavovania verejnosti alebo predmetom edičnej činnosti múzea a pod. A platí – čím je viac popisných informácií o nich, tým lepšie.

Rovnakým spôsobom je možné začať budovať dokumentačný fond múzea, ktorý bude zložený napr. z prameňov k výstavám.¹²³ Podstatné je, že ak sa v pomocnom alebo dokumentačnom fonde zhromaždí viac prameňov, je možné ich ďalej členiť podľa potrieb múzea.

¹²² Ak múzeum vedie databázu zbierkových predmetov v sofistikovanom informačnom systéme, je možné využiť aj ten, aby boli pramene múzea spracované v jednom celku. Ak takýto systém z nejakého dôvodu nie je možné použiť, je možné spracovávať informácie v textovom či tabulkovom elektronickej dokumente či databáze, alebo aj v papierovej podobe. Z hľadiska ďalšieho využitia informácií o prameňoch však možno odporučiť využitie elektronickej formy ich evidencie a spracovania.

¹²³ Samostatnou „jednotkou“ takéhoto fondu môže byť napr. celok s obsahom: scenár výstavy, pozvánka na vernisáž, výstavný katalóg, obrazová dokumentácia vernisáže, zmluvná či ďalšia dokumentácia súvisiaca s jej realizáciou.

Záver

Nadobúdanie zbierkových predmetov je jednou zo zákonom definovaných odborných činností. Z hľadiska jeho významu možno práve akvizičný proces označiť za najdôležitejšiu spomedzi odborných činností – prostredníctvom neho sa predmety kultúrnej hodnoty stávajú, ako zbierkové predmety, súčasťou zbierkového fondu múzea. Takáto definícia kladie na samotnú realizáciu akvizičného procesu vysoké nároky – jeho realizáciu zákon definuje ako trojstupňový proces, na ktorom sa zúčastňujú kurátori múzea ako tí, ktorí navrhujú nadobudnutie konkrétnych predmetov, komisia na tvorbu zbierok, ktorá nadobudnutie zbierkových predmetov odporúča alebo neodporúča (má poradný hlas), a štatutárny zástupca múzea, ktorý ako posledná inštancia disponuje rozhodovacou právomocou – s konečnou platnosťou rozhoduje o nadobudnutí predmetov do zbierkového fondu múzea. Zo samotnej podstaty nadobúdania zbierkových predmetov vyplýva, že na jednotlivé zložky, ktoré sa na nadobúdaní podieľajú, i na procesnú stránku zbierkotvorby sú kladené vysoké odborné a etické nároky.

Vyraďovanie zbierkových predmetov patrí k menej často využívaným metódam zbierkotvornej činnosti, je však tiež jednou z odborných činností múzea. Oproti akvizičnej činnosti, ktorej cieľom je rozširovanie zbierkového fondu múzea, je procesom opačným. Vyraďovanie zbierkových predmetov múzea využívajú predovšetkým v prípadoch, keď bol predmet nevratne zničený alebo odcudzený, pričom v tomto prípade ide o administratívne vysporiadanie sa so zbierkovými predmetmi, ktoré už nemôžu plniť svoje úlohy. Deakvizičný proces je však potrebné využívať i aktívne – ako plne oprávnenú metódu kreovania zbierkového fondu múzea. V tomto prípade je úlohou vyradovania zbierkových predmetov vylúčiť zo zbierkového fondu také predmety, ktoré nezodpovedajú profilácii a špecializácii múzea a nezahodnocujú jeho zbierkový fond. Platná zákonná úprava je však prísna a presne stanovuje podmienky, po splnení ktorých možno pristúpiť k vyradeniu zbierkových predmetov zo zbierkového fondu múzea.

Predpokladom úspešnej a kvalifikovanej realizácie de/akvizičnej činnosti múzea je dobre spracovaná koncepcia tvorby zbierkového fondu. Je dôležitým vnútorným predpisom múzea. Primeranosť jej rozsahu a obsahu sú závislé od podmienok konkrétneho múzea. Mala by obsahovať jasné formulácie akvizičných cieľov s definovaním jednotlivých stratégií na ich dosiahnutie. V zásade platí, že čím budú ciele formulované jasnejšie, tým bude ich naplnenie jednoduchšie. Okrem cieľov a stratégií by koncepcia tvorby zbierkového fondu mala

obsahovať základné charakteristiky jednotlivých zbierok v časovom priereze, vrátane definovania druhu predmetov, ktoré je možné do konkrétnej zbierky zaradiť, čím sa uľahčí práca nielen realizátorom akvizičnej činnosti z radov zamestnancov múzea (kurátori, dokumentátori, tajomník komisie na tvorbu zbierok), ale i členom komisie na tvorbu zbierok, ktorí nie sú zamestnancami múzea.

Komisia na tvorbu zbierok zohráva v akvizičnom procese zásadnú úlohu – napriek tomu, že je iba poradným orgánom štatutárneho zástupcu múzea, posudzuje návrhy na nadobudnutie zbierkových predmetov, čím sa podieľa priamo na kreovaní zbierkového fondu múzea. Platné právne normy definujú základný rámec jej fungovania a určujú tiež, kto sa môže stať jej členom. Praktická náplň týchto rámcov je však v rukách štatutárneho zástupcu múzea, ktorému zákon priznáva právo menovať a odvolávať jej členov. Zákon o múzeách a galériách dáva štatutárovi v prípade potreby možnosť zriadiť viac komisií na tvorbu zbierok, ktoré budú v múzeu pracovať paralelne. Rovnako i v tomto prípade zákon poskytuje iba základný rámec, rozhodnutie o počte komisií na tvorbu zbierok v múzeu zostáva v rukách štatutára. Či už v múzeu funguje jedna alebo viac komisií na tvorbu zbierok, ich činnosť sa riadi organizačným a rokovacím poriadkom, resp. iným záväzným dokumentom, ktorý konkrétne nastavuje mantinely ich činnosti.

K najvýznamnejším súčasťami odbornej evidencie múzea a jeho vedomostného systému patrí dokumentácia zbierkotvornej činnosti. Obe jej časti, dokumentáciu nadobúdania zbierkových predmetov i dokumentáciu vyradovania zbierkových predmetov, upravujú platné právne normy, avšak disproporčne. Zatiaľ čo v prípade dokumentácie akvizičnej činnosti je súčasťou výnosu i taxatívne vymenovanie rozsahu údajov, ktoré musí návrhový list na nadobudnutie a dokumentačný list povinne obsahovať, v prípade návrhu na vyradenie zbierkového predmetu výnos explicitne neurčuje, čo všetko musí obsahovať. Rovnako diametrálne odlišná je i povaha týchto druhov dokumentácie – zatiaľ čo dokumentácia akvizičnej činnosti je vnútornou administratívnou záležitosťou múzea, dokumentácia deakvizičnej činnosti je predkladaná zriaďovateľovi alebo zakladateľovi múzea, a preto je potrebné po formálnej i procesnej stránke na jej kvalitu a obsah klásť vyššie nároky. Paradoxne sa však tieto rozdielne charakteristiky neodzrkadľujú v platnej právnej úprave oboch procesov. Zostáva preto vecou postoja múzea, ako sa s touto disproporciou vyrovná – jednoznačne možno odporučiť upraviť túto otázku v organizačnom a rokovacom poriadku komisie na tvorbu zbierok, resp. v inom dokumente so záväznou platnosťou,

ktorým sa činnosť komisie na tvorbu zbierok alebo realizácia odborných činností v múzeu riadi.

Okrem zbierkového fondu múzea spravidla spravujú i ďalšie predmety, ktoré sa naň priamo viažu, nemajú však štatút zbierkových predmetov. Ich výpovedná hodnota je však zásadná a z hľadiska správy zbierkových predmetov mnohokrát nezastupiteľná – dokresľujú sumár odborných vedomostí o nich, dokumentujú ich pôvodné funkcie či obsahujú údaje o ich odbornom ošetrovaní od okamihu, keď sa stali zbierkovými predmetmi. Spravidla ide o súbor rôznorodých písomností a obrazovej dokumentácie, ktoré je výhodne spravovať podľa istých princípov a štruktúry ako pomocný a dokumentačný fond. Zabúdať nemožno ani na skutočnosť, že pomocný fond môže obsahovať také predmety, ktorých potenciál stať sa zbierkovými predmetmi nie je zanedbateľný. Rovnako z ich charakteru vyplýva i fakt, že môžu byť (a často i bývajú) vystavované, resp. sprístupňované odbornej verejnosti na študijné účely. Preto je vhodné, aby ich evidencia, správa, uloženie i prípadné sprístupňovanie prebiehalo na základe písomného dokumentu (metodický pokyn, interná smernica, príkaz riaditeľa a pod.) schváleného štatutárnym zástupcom múzea.

Kvalifikovaná a zodpovedná realizácia nadobúdania a vyradovania zbierkových predmetov ako súčastí základných odborných múzejných činností je zárukou kvalitného fungovania múzea a má dosah na celý jeho zbierkový fond, na ktorý sa viažu i všetky ostatné odborné činnosti. Nadobúdanie zbierkových predmetov stojí na začiatku „života“ predmetu v múzeu a vyradovanie na jeho konci. Rámčujú tak jeho fungovanie v systéme zbierkového fondu múzea. Čím vyššie bude mať múzeum nároky na dokumentáciu týchto činností, vrátane dôsledne vedenej odbornej evidencie, tým bude správa zbierkového predmetu v múzeu jednoduchšie realizovateľná. A to nielen počas jestvovania zbierkového predmetu, ale i po jeho zániku a vyradení zo zbierkového fondu, keď súbor dokumentov viažucich sa k vyradenému predmetu (od záznamu v knihe prírastkov a katalogizačného záznamu zbierkového predmetu, cez údaje o pohybe zbierkového predmetu v rámci múzea, údaje o jeho výpožičkách a o jeho odbornom ošetrovaní, fotografická dokumentácia a pod. až po záznam v knihe úbytkov múzea) zostáva stálou súčasťou odbornej evidencie múzea, a tým aj jeho vedomostného systému. V tejto súvislosti možno nadobúdanie a vyradovanie zbierkových predmetov označiť za alfu a omegu základných odborných činností v múzeu.

O autoroch

PhDr. Daniel Hupko, PhD.

Vyštudoval dejepis a slovenský jazyk a literatúru na Filozofickej fakulte Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, doktorandské štúdium v odbore slovenské dejiny absolvoval v Historickom ústave SAV v Bratislave (2015). V rokoch 2007 – 2016 pracoval v SNM-Múzeu Červený Kameň v Častej – krátko ako dokumentátor, od roku 2008 ako kurátor zbierky porcelánu, skla, keramiky a zbierky textilu. Od roku 2016 pôsobí v Múzeu mesta Bratislavy ako kurátor literárnych zbierok, od roku 2017 aj ako vedúci oddelenia dokumentácie. V historickom výskume sa zameriava na výskum dejín červenokamenskej línie staršej vetvy rodu Pálffyovcov a skúmanie vybraných otázok mentality a životného štýlu aristokracie usadenej na území dnešného Slovenska v období druhej polovice 19. a prvej polovice 20. storočia.

Od roku 2008 je členom Komisie na tvorbu zbierok SNM-Múzea Červený Kameň v Častej, od roku 2014 je členom Predstavenstva Zväzu múzeí na Slovensku. Je tiež členom a zároveň tajomníkom Odbornej komisie pre odborné múzejné činnosti Zväzu múzeí na Slovensku.

Mgr. Ján Kautman

Absolvoval vývinovú biológiu na Katedre zoológie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Po krátkom študijnom pobyte na Univerzite Komenského začal v roku 1992 pracovať na zoológickom oddelení SNM-Prírodovedného múzea – najskôr ako kurátor, neskôr ako vedúci oddelenia, od roku 2012 v tejto inštitúcii pôsobí ako riaditeľ. Zaoberá sa najmä faunistickým a ekologickým výskumom rýb, obojživelníkov a plazov. V oblasti ichtyológie a herpetológie spolupracuje na viacerých projektoch najmä v spolupráci s vedeckými inštitúciami v SR a v zahraničí. Publikoval viacero odborných článkov v domácich aj zahraničných periodikách. V herpetológii a batrachológii pôsobil ako koordinátor viacerých projektov s celoslovenskou pôsobnosťou.

V odborných spoločnostiach pôsobil ako predseda Slovenskej zoologickej spoločnosti, člen výboru Slovenskej ichtyologickej spoločnosti, je členom viacerých redakčných rád odborných časopisov a členom poradných orgánov Ministerstva životného prostredia SR. Výsledky svojich výskumov prezentuje na odborných podujatiach na Slovensku a v zahraničí a externe už 15 rokov prednáša na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského.

PhDr. Viera Majchrovičová

Vyštudovala dejepis a ruský jazyk a literatúru na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach – Filozofickej fakulte v Prešove, rigorózne pokračovanie absolvovala na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2010). Pracovala najskôr ako pedagogička, prácou so zbierkami sa začala zaoberať ako knihovníčka v akademických knižniciach. Od roku 2006 pracuje v Slovenskom národnom múzeu: najskôr na pozícii metodičky pre múzejnú informatiku a od roku 2008 pre múzejné odborné činnosti v Muzeologickom kabinete SNM.

Je tajomníčkou Akvizičnej komisie Slovenského národného múzea a predsedníčkou Odbornej komisie pre odborné múzejné činnosti Zväzu múzeí na Slovensku.

JUDr. Mgr. Tomáš Michalík, PhD.

Vyštudoval právo a archeológiu na Univerzite Komenského v Bratislave, doktorské štúdium archeológie absolvoval tiež na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (2011). V rokoch 2007 – 2009 pracoval ako právnik na Pamiatkovom úrade Slovenskej republiky a následne do roku 2013 na Ministerstve kultúry Slovenskej republiky, sekcii kultúrneho dedičstva. Od roku 2013 pôsobí v Trenčianskom múzeu, kde v súčasnosti vykonáva funkciu právnika a zástupcu riaditeľa. Zároveň pôsobí ako konzultant v oblasti kultúrneho dedičstva, archeológie a práva kultúrneho dedičstva. Venuje sa teoretickým i praktickým otázkam aplikácie právnych predpisov v oblasti kultúrneho dedičstva – na Univerzite Komenského a Vysokej škole výtvarných umení viedol kurz s názvom Právo ochrany kultúrneho dedičstva.

Je posudzovateľom projektov v oblasti kultúry a kultúrneho dedičstva na národnej i nadnárodnej úrovni.

Poznámky